

ANNUAL ADMINISTRATION REPORT

OF

Punjab Education Department

1977-78



Issued by :

Director of Public Instruction (Schools) Punjab

Printed at :

The Govt. Press (U.T.), Chandigarh,
1986

CONTENTS

1977-78

	Pages
Contents	i-ii
Critique	iii
Review	v-vi

PART-I—SCHOOL EDUCATION

Chapter

I. Administrative Set-up of School Directorate	1—3
II. School Education	3-4
(a) Elementary Education	3-4
(b) Secondary Education	4
III. Social/Adult Education	4-5
IV. Women Education	6
V. Vocational Education	6—8
VI. Practical Arts Education	8
VII. School Administration	8-9
VIII. Training of Teachers	9
IX. Educational Planning	10-11
X. Educational Reforms	11
XI. Allied Units—	
(a) Agriculture Education	12
(b) Audio-Visual Education	12
(c) Science Education	12-13
(d) State Evaluation Unit	13-14
(e) State Guidance Bureau	14-15
(f) Technology cell	15
XII. Miscellaneous—	
(i) Budget	15-16

	Pages
(ii) Examinations ..	17
(iii) Grant-in-aid to privately managed schools ..	17
(iv) Scholarships ..	17-19
(v) School Buildings ..	19
(vi) School Sports ..	19
(viii) National Fitness Corps Scheme ..	19

PART-II—HIGHER EDUCATION

Chapter

I. Administrative set up of College Directorate ..	19-20
II. Higher Education ..	21-22
III. Educational Planning ..	22—24
IV. Scholarships—	
(a) Government of India-scheme of post-matric scholarships to the Scheduled Castes/Tribes and lower income Group students for study in India ..	24
(b) State Post-matric scheme of scholarships ..	24
(c) State Harijan (Educational) Welfare Scheme ..	25
(d) Welfare of Denotified Tribes (Vimukat Jatis) ..	25
(e) State Merit scholarships scheme ..	25
(f) National merit scholarships scheme ..	25
(g) National scholarships to the children of teachers ..	25
(h) Grant of Financial Assistance to the families of Armed personnel reported killed /missing prisoners of war disabled during various operations ..	26
(i) National loan scholarships scheme ..	26
V. Miscellaneous—	
(i) Budget ..	26
(ii) N. C. C. ..	27
VI. Extension Service Departments—	
(a) Government college of Education, Jullundur ..	27-28
(b) Government College of Education, Patiala ..	28-29
(c) Dev Samaj College for women, Ferozepur ..	29-30

CRITIQUE

For bringing about qualitative improvement in the Primary Education a separate Directorate for Primary Education was set up in February, 1978.

In order to provide more educational facilities in the age groups 11—14 and 14—17, 240 schools were upgraded from primary to middle and 150 schools were upgraded from middle to high level. 4012 posts of teaching personnel and ancillary staff were created. Library service was introduced in another 50 Government High/Higher Secondary Schools. For class rooms, furniture worth Rs. 13 lacs was provided to 600 middle schools upgraded during 1974-75 to 1976-77. Black-boards and maps were supplied to 1500 primary schools. 1721 science kits were supplied to primary schools and 541 science kits were supplied to middle schools/middle departments of high/higher secondary schools to facilitate science teaching.

The State Government took over 6 privately managed high/higher secondary schools and one Arts and Science college during the year under report.

There was a considerable increase in enrolment in elementary stage (age group 6—14) but there was a slight decrease at the high/higher secondary level (age-group 14—17). The decrease was the result of the conduct of middle standard examination by the Punjab School Education Board which was introduced with effect from the academic year 1976-77.

The over-all work of the Education Department remains satisfactory during 1977-78.

Dated, Chandigarh, the 28th February, 1985.

USHÁ VOHRA,

Secretary to Government Punjab,
Education Department.

**REVIEW OF THE ANNUAL ADMINISTRATIVE REPORT FOR THE YEAR
1977-78 OF EDUCATION DEPARTMENT**

PUNJAB EDUCATION AT A GLANCE

No. of Institutions (Govt. & Non-Govt.) (Recog.) as on 31st March, 1978	No. of teachers Govt. & Non- Govt. (Recog.) working strength as on 31-3-1978	Enrolment as on 30-9-77	Age-group
(i) Primary School	12,401	48,602	21.27 lacs
(ii) Middle Schools	1,733	11,036	6.42 lacs
(iii) High Schools	1,582	23,901	2.64 lacs
(iv) Higher Sec. Schools	243	8,373	
(v) Arts & Sc. Colleges	156	4,372	
(vi) Teacher Training	18	267	1.19 lacs
(vii) Physical Trg.	3	40	17-25
(viii) Commerce College	1	24	

Special features of the year

1. The Schools Directorate was bifurcated into two independent directorates viz Schools and Primary Directorates.

2. A special state level high powered committee was constituted, which recommended the introduction of vocational courses in 100 selected Middle Schools/Middle Departments of Higher Secondary Schools and 50 Higher Secondary Schools on experimental basis.

3. 17 Privately High/Higher Secondary Schools were proposed to be taken over by the State Government but actually six schools were taken over.

4. Government have sanctioned 3 advance increments to Art & Craft teachers on the pattern of other Classical & Vernacular teachers.

5. To remove unemployment among the educated, the Government have allowed rise in the upper limit in age for entry into Government service to 34 years.

6. 1,721 Science kits were purchased for Primary classes and Black Boards and tats etc. were supplied to 1,500 Primary Schools.

7. Number of schools upgraded

- (i) Primary to Middle .. 240 against a target of 200 schools.
(ii) Middle to High .. 150 against a target of 75 schools.

8. Number of posts created

- (i) J.B.T. .. 500 (For additional enrolment)
(ii) Science Teachers .. 600 (For schools sanctioned during 1974-75 to 1976-77).

9. 541 Science kits were supplied to Middle Schools/Middle Departments of High/Hr. Secondary Schools.

10. Class room furniture worth Rs. 13 lacs was provided to 600 Middle Schools upgraded during 1974-75 to 1975-76.

11. Library service was introduced in 50 Government High/Higher Secondary Schools.

12. 4012 new posts of teaching personnel and other ancillary staff were created.

13. 10+2+3 new pattern of education has been accepted in principle.

14. (i)—Budget (Scholarships including Primary Education) —

The receipts during the year 1976-77 were 83.77 lakhs as compared to 91.82 lakh during the year 1977-78.

(ii) Budget (College side).—Budget provision on non-plan side (including NCC) was Rs. 90,660 (thousands).

15. Scholarships—568 Middle Schools, 2548 High Schools and 22 Higher Secondary schools scholarships were awarded on the basis of 5th, 8th and Secondary Part I Examinations.

16. Guru Nanak College, Guru Teg Bahadurgarh Rode (Faridkot) was taken over by the State Government.

PART I
SCHOOL EDUCATION

Chapter I

Administrative Set up of the Directorate of Public Instruction, (Schools)

Introduction :—

The Schools Directorate functions under three-tier Administrative viz., Government, Directorate and the field organisation including educational institutions. The functions at each level are as under :—

GOVERNMENT

The over-all charge of the Department vests with the Education Minister, who controls the entire administration of the Department and lays down policies with the assistance of the Secretary to Government, Punjab. The Secretary to Government Punjab is assisted by senior officers like Joint Secretary, Deputy Secretary and Under Secretary. The Education Secretariat carries out the entire work of the Department in collaboration with the universities i.e. Punjabi University, Patiala, Guru Nanak Dev University Amritsar and the Punjab School Education Board, Chandigarh.

DIRECTORATE

At the start of the year 1977-78, the Directorate was headed by Sardar Sukhmander Singh of Punjab Education Service. Shri H.K. Nijhawan, took over as D.P.I. (Schools) in October, 1978. He is assisted by one Additional Director Youth Programme and three Deputy Directors viz., Deputy Director (Schools Administration), Deputy Director (Secondary Education) and Deputy Director Vocationalisation). These Deputy Directors were assisted by Assistant Directors. The Directorate is divided into the following pyramids :—

(a) Administrative Section

1. Administrative Officer.
2. Registrar Education Department.

(b) School Administration

1. Deputy Director (Schools Admn.)
2. Assistant Director (Schools Administration I).
3. Assistant Director (Schools Administration II).

(c) Secondary Education

1. Deputy Director (Secondary Education)
2. Assistant Director (Secondary Education)
3. Deputy Director (Books).
4. O. S. D. (Scholarships).

(d) Vocationalisation Section

1. Deputy Director (Vocationalisation).
2. Assistant Director (Vocationalisation).
3. Subject specialists.
4. Technical Advisor AVM Scheme

(e) Examination section

1. Deputy Director (Examinations)
2. Assistant Registrar (Examinations)

(f) Evaluation

1. Deputy Director (Evaluation).

(g) Accounts and Budget Section

1. Accounts Officer.

(h) Statistical section

1. Statistical Officer.

(i) Youth Welfare section

1. Youth Welfare Officer.

The Administrative section deals not only with the Gazetted establishment of the entire state, but also with the establishment of the three Directorates viz. Colleges, Schools and Primary Directorates, subject to the overall control of the Director of Public Instruction. The Administrative Officer P. S. S. officer, acts as the Chief Vigilance officer for the Department and renders advice in complicated cases referred to him by the Director. The Deputy Director (Secondary Education) deals with scholarships Branches and all other academic matters relating to education upto higher secondary level. He is assisted by Assistant Director (Secondary Education), O. S. D. Scholarships. Deputy Director (Books) deals with the grant-in-aid to the privately managed schools in the State and the purchase of Books etc. The work of supervision of Vocationalisation in selected schools is done by Deputy Director (Vocationalisation) who is assisted by Assistant Director (Vocationalisation) and subject specialists and Technical Advisor-A.V.M. scheme.

Set-up at Divisional and District level

The state is divided into two circles with Headquarters at Jullundur and Nabha. Each Circle is headed by P. E. S. Class-I officer known as Circle Education Officer assisted by Deputy Circle Education Officer and Circle Social Education officer. The Circle Education Officers are responsible for supervision and control over the working of the District Education Offices and for inspection and working of Higher Secondary and High schools. They also exercise powers regarding establishment matters relating to masters/mistresses working in the circle. In each District there is a District Education Officer, assisted by one or more Deputy Education Officer depending on the number of schools. The work of Higher Secondary, High and Middle schools is directly supervised by District Education Officers. The District Education Officers have been delegated sufficient powers to enable them to discharge their duties in an efficient and effective manner. They are competent to transfer masters and Headmasters within the District.

Social Education work.—Social Education work is under the O. S. D. (Scholarships). Deputy Director (Secondary Education) at the Directorate level and the field, it is controlled by two circle Social Education Officers, One at Nabha and the other at Jullundur.

In addition to this, there are some auxiliary units attached to the Directorate which are located at Chandigarh,

These are :—

- (a) State Institute of Science Education.
- (b) Audio-Visual Aid Library.
- (c) State Bureau of Educational and Vocational Guidance.
- (d) Agricultural Unit.

These Units help in the improvement of Education in the State. For the purpose of examination reforms, there is a state Evaluation unit which is part and parcel of the Directorate. The work of the in-service training of secondary schools teachers is carried on by the Extension services Units attached to Government Training College, Jullundur, state college of Education, Patiala and Dev Samaj college of Education for Women, Ferozepur. There are three in-service training centres, one each at Patiala, Jullundur and Ferozepur, which conduct refresher courses for all categories of teaching personnel through out the year to acquaint them with the latest trends in education.

CHAPTER II

SCHOOL EDUCATION

(a) Elementary Education Age-group-6—14 (Class I to VIII)

(1) Age-group 6—11 (Class I to V)

(i) No of Schools.—The number of full fledged Primary Schools as on 31st March, 1978 was 12,401 which included 12,211 Government and 190 Non-Government (Recognised) Schools.

(ii) Enrolment.—The Punjab has done exceedingly well in this field. It has surpassed the central target in this age-group. The enrolment of children in the age group 6—11 as on 30th September, 1977 was 21.27 lakh against the enrolment of 20.59 lakh on 30th September, 1976 showing an increase of 0.68 lakh over a period of one year.

The ratio of boys and girls in this group as on 30th September, 1977 was 55 and 45 respectively.

(iii) Teaching personnel.—The teaching personnel working in all the Primary Schools as on 31st March, 1978 were 48,602 out of which 47,366 were in Government schools and 1236 in non-government (Recognised) schools with sexwise break up of 24,029 men and 24,573 women, teachers.

2. Age-group 11—14 (Classes VI—VIII)

(i) No of Middle schools.—There were in all 1733 full-fledged Middle Schools as on 31st March, 1978 which included 1,645 Government and 88 non-government (Recognised) schools. Most of the schools in rural area are co-educational schools.

During the year 1977-78, 240 Primary schools were upgraded to Middle standard and 480 posts of masters, 480 post of C & V teachers and 240 posts of Art and Craft teachers were created. In addition to this 600 posts of science masters were also sanctioned for middle schools upgraded during the year 1974-75, 1975-76 and 1976-77.

(ii) Enrolment.—The enrolment of children of age-group 11—14 as on 30th September, 1977 was 6.42 lakh against the enrolment of 5.62 lakh as on 30th September, 1976 showing a

total increase of 0.80 lakh over a period of one year. The ratio of boys and girls in this age-groups was 63 and 37 respectively, which is virtually the same as it stood on 30th September, 1976

(iii) Teaching personnel.—The number of teaching personnel in all the Middle Schools in the state as on 31st March, 1978 was 11,036 out of which 9,936 were in Government Schools and 1,100 Non-Government (Recognised) schools, with sexwise break up of 6,299 men and 4,737 women teachers.

(b) Secondary Education Age Group 14—17.—It covers IX to X/XI classes. There are two types of secondary schools in the State i. e. High and Higher Secondary schools.

(i) No. of High and Higher Secondary Schools.—The number of High schools as on 31st March, 1978 was 1582 out of which 1260 were Government and 322 were Non-Government (Recognised) schools and the number of Higher Secondary schools was 243 out of which 10 were Government schools and 135 were Non-Government (Recognised) schools. During the year 1977-78, 150 middle schools were upgraded to High schools and 150 posts of Headmasters 600 posts of masters/mistresses and 150 posts of P.T. Is were sanctioned

(ii) Enrolment.—The enrolment of children of age-group 14—17 as on 30th September, 1977 was 2.64 lakh against the enrolment of 2.70 lakh, as on 30th September, 1976 showing a decrease of 0.6 lakh in the group over a period of one year due to the introduction of middle standard Examination with effect from March, 1977 and low General pass percentage thereof.

The ratio of boys and girls in this age-group as on 30th September, 1977 was 63 and 37 respectively

The low percentage of girls in the age group 11-14 and 14-17 as compared to 6—11 age group suggests that there is need for opening more separate Middle and High schools for girls as the society has not yet reconciled itself, with the idea of co-educational schools in these age groups

(iii) Teaching personnel.—The total number of teachers working in High Schools as on 31.3.78 was 23901 out of which 18959 were working in Govt. schools and 4942 in Non-Govt. (Recognised) schools with sexwise breakup of 14722 men and 9179 women teachers.

The total number of teachers working in Higher Secondary Schools as on 31st March, 1978 was 8,373 out of which 4,509 were working in Government Schools and 3,864 in Non-Government (Recognised) Schools with sex-wise break-up of 4,812 men and 3,561 women teachers.

CHAPTER III

SOCIAL/ADULT EDUCATION

During the year 1977-78 the Social Education scheme was in operation in ten districts of the State. The first session ends on 30th September and the second on 31st March every year.

The Education is imparted by a Social Education worker in a centre and there are 25 to 30 centres in each district. These centres are supervised by two supervisors (one male and one female) in each district which are under Circle Social Education Officer. The ladies centres are run in the day time and men centres in the evening/night. The training of sewing embroidery and cooking is also imparted to female adults in addition to general knowledge. The male adults are given the knowledge of Agriculture in addition to general education. The documentary and other films are shown to the rural folk with a view to explain to them the scheme and to enhance their day-to-day knowledge. In addition to this following schemes are also in operation in Punjab. The session of the schemes ends on 31st March every year.

(1) Non-formal (age-group 15—25) :

During the year under review, this scheme was functioning in two districts viz. Hoshiarpur and Faridkot. The Number of centres in operation and candidates admitted and passed during this year are as under :—

District	No. of Centres	No. of the adult admitted	No. of Adults passed
Faridkot	78	2,200	801
Hoshiarpur	91	2,071	1,130
Total	169	4,271	1,931

The teaching is imparted by part-time teachers /instructors. 100 centres have been sanctioned for each district and every centre is expected to impart education to 30 students. These centres function before or after school hours.

(2) Farmers functional literacy project :

This scheme covers the illiterate farmers of age-group 15—45. They are given knowledge of Agriculture in addition to elementary education. This scheme was in-operation in seven districts of the State. 60 centres have been sanctioned in each district where education is imparted by part-time teachers.

Besides arresting illiteracy at the age-group 11—14 the children of this age are given schooling after school hours in condensed form, so as they can join their fellow being who continued studying regularly. This scheme was in operation in four districts namely Jullundur, Ropar, Patiala and Amritsar. The district-wise details of this year is given below :—

Serial No.	Name of the District	No. of Centres in operation.	No. of children admitted	No. of children passed
1	Patiala	1	30	30
2	Ropar	13	267	248
3	Jullundur	24	611	541
4	Amritsar	Nil	Nil	Nil
	Total	38	908	819

CHAPTER IV

WOMEN EDUCATION

Punjab Education Department is fully alive to the problems of women education.

Throughout the State co-education is allowed in all the Primary Schools and Primary Departments of Middle/High and Higher Secondary Schools. During the year 1977-78, the number of girls studying in the primary stage was 950,248 and the number of girls studying in middle stage was 238,667. In high and Higher Secondary stage 96,685 girls got education during the year under report.

In addition to the general subjects taught to boys and girls both, girl students are taught special subjects such as Domestic Science, Home Science, Dance, Sewing and other Home Crafts.

Even in the field of Science Education, girl students get equal opportunities like boy students. Experience tells that girl student take good interest in Science education and may go in for Science group at higher secondary stage.

CHAPTER V

VOCATIONAL EDUCATION

The Fifth Five-year Plan envisaged the establishment of closer links between education and the man-power needs in other sectors of development such as Agriculture, Industry and public services for which the entire educational system needed a new direction, thought and action for which a special State level high powered committee was constituted. It recommended the introduction of vocational courses in 100 selected middle schools/Middle Departments of Hr. Sec. Schools and 50 Higher Secondary Schools on experimental basis. The aim was to initiate the students to the world of work in the age-group 11-14 and acquaint them with the basic hand tools of day-to-day use, while at the higher secondary stage it was intended to help the student to acquire skill in some work which could enable him to get absorbed in Agriculture, Industry or set up his own work. The following facilities were provided in the selected schools :-

Middle School Stage	Rs
1. One Workshop Shed	10,000
2. Equipment per School	10,000
3. Raw Material per School	5,000
4. Purchase of Technical Books per School	500

Higher Secondary School Stage :

1. Two workshop sheds per school	20,000
2. Equipment for one trade (1974-75)	10,000
Equipment for two trades (1975-76)	20,000
3. Raw Material for one trade (1974-75)	5,000
4. Raw material for two trades (1975-76)	6,000

Three teachers who are matric with certificate from I.T.I. in the specific trade and in the grade of Rs. 150-300 have been provided in every selected Middle School/Middle

Departments of Higher Secondary School. One women teacher has also been provided for teaching craft work to the girls. In the Higher Secondary Schools, three technical trained masters in the grade of Rs. 300—600 have been given to each of the selected schools,

The details of courses provided are given below :—

Middle Schools and Middle Departments :

For Boys—

- (a) Carpentry.
- (b) Metal fitting.
- (c) Simple masonry repairs.
- (d) Household wiring and servicing of simple household gadgets.
- (e) Assembling, Tuning and repairing of Transistors.
- (f) Single cylinder diesel engine (working and maintenance).

For Girls—

- (a) House-hold wiring and servicing of simple house-hold gadgets.
- (b) Assembling, Tuning and Repairing of Transistors.
- (c) Leather work without tanning.
- (d) Tailoring including stitching of garments.
- (e) Machine knitting.
- (f) Machine embroidery.

Higher Secondary Schools :

1. Agriculture.
2. Civil Engineering.
3. Electrical Engineering.
4. Mechanical Engineering.
5. Agro-Mechanic.
6. Automobile Engineering.
7. Chemical Engineering.
8. Secretariat Practice.
9. Textile Technology (Weaving).
10. Textile Technology (Knitting).
11. Manufacturing of Sports Goods.

12. Manufacturing of leather goods.
13. Furniture making.

These courses are area and need-based.

CHAPTER VI

PRACTICAL ARTS EDUCATION SCHEME

Practical Arts Education Scheme was started in the State in the year 1964 under the Administrative control of Air-Vice Marshal Harjinder Singh. The scheme envisaged a new concept of providing technical bias to school education.

Basic Trades of Carpentry, Metal-fitting and Electrician along with Radio Technology have been adopted under this programme for VI, VII and VIII Classes respectively.

Practical Arts Education has been introduced in 181 schools and teachers have been provided to these schools after giving them training in Pioneer Technical Teachers Training Institute, Mahilpur (Hoshiarpur).

Practical Arts Education as an examination subject has been adopted by the Punjab School Education Board. Efforts have also been made to develop the Practical Arts Education as a production venture and initial start has been made with the production of wooden patras at P.T.T.I., Mahilpur and in the schools. Wooden sleepers for manufacturing of patras are sawn at Mahilpur and planks and battans, required for the approved design for the patras are being supplied to the schools so that the students can do fitting, finishing and painting jobs.

During the year 1977-78, there has been definite improvement in the working of P.T.T.I Mahilpur. since the Training programme has been stream-lined and strengthened. Intensive practical training in carpentry for 98 vocational teachers has been organised during the year. A batch of 13 teachers is being trained for a regular course. A refresher course for 36 teachers working under Practical arts Education has also been conducted during the year.

The entire implementation programme in the schools has been re-activated and made more practical based.

Practical Arts Education is paving the way for adopting the new pattern of Education of 10+2 which has been accepted by the Punjab Government in principle.

CHAPTER VII

SCHOOL ADMINISTRATION

Seventeen privately High/Higher Secondary Schools were proposed to be taken over by the State Government out of which 6 were actually taken over by the Government during the year under report.

The educational needs of the area served by schools were great but the financial resources of private bodies to keep them functioning were meagre.

Efforts have been made to fill up all the existing and recurring vacancies in the schools. The district Education Officers have powers to recruit on *ad hoc* basis teachers of all categories in school under their control, i.e., J.B.T's, C. & V. Masters/Mistresses and Lecturers. The District Education Officers have been directed to fill up the vacancies in

the schools immediately after the vacancies occurred so that teaching in school may not suffer and for that purpose list of selected persons through employment exchange were always handy with the District Education Officers for immediate necessary action.

At the Directorate level efforts were made to fill up all the vacancies of Heads in the Government Schools. During the year under report 67 (sixty seven) posts of Headmistresses were filled at their own pay and grade for the time being, on fifty-fifty basis from the State cadre and the provincialised cadre. It was for the first time that fifty per cent quota was given to the provincial cadre and this step has helped in fulfilling the long standing demands of that cadre.

Fifteen Headmistresses, duly selected by the Punjab Public Service Commission have been appointed in Government Schools. To remove unemployment among educated, the Government have allowed rise in the upper age limit in age for entry into Government service to 34 years. In the case of Art and Craft Teachers the Government have sanctioned three advance increments to them, on the same as pattern as is allowed for other categories of C. & V. teachers. The decision has removed long standing anomaly thus creating satisfaction among the C. & V. teachers. In addition to above points all the supervisory officers have been directed by the D.P.I. to supervise maximum number of schools under their control.

CHAPTER VIII

TRAINING OF TEACHERS

The success of any system of education depends upon the role which the teachers play in it. Training of teachers is therefore, an important aspect of the programme of educational development. Training Institutions have not only to meet the requirement of trained teachers, but also to provide educational leadership by carrying on research in new techniques in teaching and giving orientation/in service-training to already trained personnel.

During the year under report, the practice of allotting J.B.T. Units to private institutions was stopped to avoid glut of unemployed trained teachers in the market, the number of J.B.T. units was suitably slashed down by retaining 17 units of J.B.T. and 7 units of O.T. in Government Institutions alone.

Orientation/in-service-training was imparted to different categories of teachers as indicated below :—

<i>Category of teachers</i>	<i>Number imparted training</i>
1. J.B.T.	289
2. C.&V.	239
3. Social Studies masters/mistresses	511
4. Heads of Middle/Higher Secondary Schools	418
5. D.P.E's./P.T.I's. and NDSI	206

Besides above 1,211 J.B.T. Teachers were imparted training in the teaching of Science in Primary classes.

CHAPTER IX

EDUCATIONAL PLANNING

I Outlay and Expenditure

1. For the year 1977-78, outlay under the development head "General Education" was Rs 1,301.00 lacs out of which the allocation of school education was Rs 1,084.75 lacs with a revenue component of Rs 1,072.75 lacs and a capital component of Rs 12.00 lacs. Against the original outlay of Rs 1,072.75 lacs on revenue account, the department proposed an estimated expenditure of Rs 1,014.00 lacs in the revised budget estimates for 1977-78 which was approved by the Finance Department. The final outlay for school education on revenue accounts was maintained at Rs 7,013.42 lacs in the reappropriation order issued by the Finance Department. As regards the capital portion the revised outlay was maintained at Rs 12.00 lacs by the Chief Engineer, Punjab P.W.D. (B. & R.), Patiala.

2 Against the final outlay of Rs. 1,025.42 lacs (Rs. 1,013.42 lacs revenue portion and Rs. 12.00 lacs capital portion) the plan performance for the year 1977-78 is given below:—
Section-wise.

Name of the sector	Plan Original	Final	Actual Expendi- ture	Percentage Col. 4 to col. 3
	2	3	4	5
(Rs in lacs)				
1 Primary and Middle	R 821.00	749.96	736.49	98.20%
	C 2.00	2.00	1.04	52.00%
2 Secondary	R 244.42	259.59	251.95	97.05%
	C 10.00	10.00	11.87	118.07%
3 Special Education	R 7.33	3.87	3.15	81.39%
Total Revenue	1,072.75	1,013.42	991.59	97.84%
Capital	12.00	12.00	12.91	107.58%

3. It would be observed from the above figures that the overall plan performance of 97.84% is very good in so far as revenue side is concerned. As regards the capital portion, the plan performance is 107.58%.

II. Important Physical Targets and achievements.

The important physical achievements are given below:—

(i) Science in Primary Schools —

During the year under review 1721 science kits were purchased for the primary classes and all the primary schools and Primary Departments of Middle/High/Higher Secondary schools have been provided with the science kits.

(ii) Expansion of Educational Facilities—Age group 6—11.

- (a) Enrolment in Government and Non-Government (Recognised and unrecognised Schools in classes I to V increased from 22.50 lacs to 22.71 lacs raising the percentage enrolment from 117.9% to 118.4%.
- (b) To meet the additional requirement of teachers on account of additional enrolment, 500 posts of JBT Teachers were created—
- (c) To meet the need of furniture for Primary Schools, Black Boards and tatts etc., were supplied to 1,500 Primary schools.

(iii) Expansion of Educational Facilities—Age group 6—11.

- (a) Intensive enrolment drive was launched as a result of this drive, enrolment in classes VI to VIII increased from 5.62 lacs in the year 1976-77 to 6.42 lacs in the year 1977-78. Enrolment percentage increased from 55.06 to 57.5%.
- (b) To meet the pressing demand of rural areas and to provide education to the children near their homes, 240 primary schools were upgraded to middle standard against a target of 200.
- (c) Every middle school required 2 Science masters, one for the medical group, and the other for the non-medical group. Therefore 600 posts of Science teachers were created for the schools sanctioned during the years 1974-75 to 1976-77 Science kits numbering 541 sets were supplied to middle schools/middle departments of high and higher secondary schools.
- (d) Class room furniture was provided to 600 middle schools upgraded during the year 1974-75 to 1976-77 at a cost of Rs. 13.00 lacs.

(iv) Expansion of Educational Facilities—Age group 14—17.

Rural community has been putting great pressure for providing educational facilities up to matriculation standard in the villages. Responding to this genuine demand, the State Government upgraded 150 middle schools to High standard against a target of 75 schools.

(v) Improvement of Schools other Improvements:

Teachers and students need library service to meet their educational needs, therefore library service was introduced in 50 Government High/Higher Secondary Schools.

(vi) Employment Potential:

Posts were created for 4,012 teaching Personnel and a ancillary staff during the year 1977-78.

CHAPTER X**EDUCATIONAL REFORMS**

10+2+3, the new pattern of education, has been accepted in principle by the Punjab Government. At a recent meeting of the Reforms Committee held on 1st March, 1978 it has been decided that in addition to the survey of schools and colleges in the State, it would be worthwhile to make a study tour of those States which have implemented it.

CHAPTER XI

Allied Units

(a) Agriculture Education:

Punjab being a pre-dominantly agricultural state of the country, agriculture plays an important role in its economic development and its prosperity is, therefore, closely linked with the development of scientific agriculture. Keeping this in view the importance of agricultural education cannot be minimised.

Before 1969-70 there were 7 Government Hr. Sec., 19 High and 29 Government Middle schools having facilities for teaching agriculture subject. Other High Schools offering agriculture as an optional subject had to send their agricultural students to some approved farms to get 4 weeks training in Agricultural Practicals. At present there are 9 Government Hr. Sec., 129 Government High and 44 Govt. Middle Schools having facilities for teaching an agriculture subject.

Every year a school agriculture student's Fair is held at Punjab Agriculture University Campus at Ludhiana to provide the students with the opportunity of acquainting themselves with the latest development in different aspects of modern scientific agriculture.

In eight districts of the state adult farmers of 480 selected villages are being given literacy through Functional Literacy Programme. Functional Literacy aims at increasing the overall effective participation in the socio-economic development of the country.

The Unit arranges one in Service Teachers Training Course in Agriculture for about 30 J.B.T. teachers every year .

(b) Audio-visual Education:

During the year 1977-78 films were issued on loan to the various Educational Institutions for screening to their students.

During this year, 29 Educational Kits comprising of 20 plaster castes, 590 slides, a slide projector, five recorded tapes, a tape recorder and some books were obtained from Government of India, Ministry of Education and Social Welfare Department of Culture, New Delhi and were distributed to an equal number of High/Higher Secondary Schools from which the teachers were trained in a Training Course on propagation of culture organised during February, 1977. These activities are in addition to the normal activities of the Audio-visual Unit.

(c) Science Education:

The Institute as usual had been making its efforts for the improvement of Science Education in the state.

Inservice Teachers' Training programme:

This year only J.B.T Inservice teachers training could be held at various districts. The course which lasts for three to four weeks is meant to train the In-service Teachers in the use of science demonstration kits and books for the primary class children. The participants are also given instruction in improvised and the use of other Science equipments. A total of 1211 J.B.T. Teachers were trained in the state during the year 1977-78.

Supply of the science Demonstration Kits:

The science demonstration kits are provided to schools for the use of teachers during their lessons. These kits are designed by the experts of NCERT and adopted by the Institute

personnel, suiting to the local needs. The staff, alongwith the members of the controller of stores, Punjab carried out inspection for the selection of the pre-specification sample and the pre-supply inspection.

Science Exhibitions/Fairs:

The districts namely Faridkot, Bhatinda and Sangrur held their district level Science Fairs during the first fortnight of November.

First three exhibits in the various categories selected at each district science fair were displayed at the 6th state level science fair held from 13th to 18th November at the Textile Workers Educational Institute (High School) Phagwara.

This one-week long programme was studied with a variety of activities. Besides the exhibition, the students participated in Declamation contests debates, quiz tests and on the spot art making competitions. The teachers read papers on various Science Education topics. In this fair 554 exhibits were put up. 800 students and 200 teachers participated from all over the state. In the overall programme District Patiala was placed first followed by Kapurthala and Ludhiana respectively.

The Institutes staff was also called upon to help put up the science exhibition at Amritsar from 26th October to 28th October, 1977. This science exhibition was arranged at the time of celebrations to mark the quarternary (400th Years) of the city of Amritsar. Four Staff members of this Institute supervised the exhibition and acted as Judges to find the best three exhibition.

There were 156 exhibits put up by 35 schools of the state. The participating students and teachers numbered 172 and 57 respectively.

National Talent Search Examination:

This examination is held every year by the N.C.E.R.T.

Previously this examination was conducted only for the science students, but now it is open to humanities also. Another added feature this year is that the examination is open to 10th and 12th class students also. Previously, only 11th class students could take the examination. The selected candidates are awarded scholarships to persue further studies leading to Doctorate degree in the basic sciences. The amount of scholarship to the successfull candidates is Rs. 150/- p.m. for 10th and 11th class and Rs. 200/- for 12th class.

The subjectexperts of this Institute prepare the test tems as the guide lines for this examination in the subject of Physics, Chemistry and Biology and Mathematics for 10th, 11th and 12th classes. This comprises classes from schools and colleges both (10th, Hr. Sec. or Pre-University).

Workshops seminars and other Training programmes.

At the workshop organised by the District Intensive Educational Development Project, Sangrur from 9th—11th B.Sc., B.Ed., teachers were given instructions in the use of apparatus and other materials for the teaching of Science at the middle level, 58 teachers were trained in this workshop.

(d) State Evaluation Unit:

State Evaluation Unit is one of the main agencies set up by the Government to bring about qualitative improvement in Education at the school stage. Its main function is to implement the programme of examination Reforms as it has decisive influence on the methods and objectives of teaching. Its programme consists of various types of activities such as orientation of teaching personnel and supervisory staff in the new concept of evaluation production of literature on evaluation, research and special instruction improvement projects.

During the fourth plan this unit has been able to introduce the schemes of Internal Assessment, Instructional calendar, Progress Record Card, Synthetic schedule of home work in 132 selected schools of the state to improve the class room teaching. It has also brought out the publication which can be classified in the following manner for the guidance of the class teachers for high classes:—

I. Brochures on—

- (i) Unit test papers.
- (ii) Sample question papers.

II. Reports on the workshops.

III. Translation of material on evaluation.

The Unit plans to undertake the following activities in the next year:—

- (i) to organise two days workshops for the Panjabi teachers to orient state them in the new concert of evaluation.
- (ii) to organise four days workshop for the teachers teaching Punjabi to IX and X classes to train them in preparing improved type question papers and instructional calendar.
- (iii) to refine the test material produced in the workshop—a working group will be organised.
- (iv) Try out of the test material.
- (v) Publications regarding unit tests/translation of articles on evaluation brought out by NCERT for the guidance of the teachers will be brought out.

Followup of the schemes introduced in the school will be done.

(e) State Guidance Bureau:

The State Guidance Bureau was set up during the year 1960-61 with a view to provide guidance services to the students to enable them to choose courses and careers at the higher secondary stage.

This programme helps not only in the choice of courses of careers but also provides guidance for personal and social adjustments for ensuring qualitative improvement. Guidance is an organised service, which has a definite purpose. It deals with the total development of the child.

To intensify the guidance programme in the state the Bureau has been actively engaged in orientation and guidance of students teachers counsellors and supervisory staff. During the year 1977-78, an orientation course for district guidance counsellors was organised in which the work of previous year was reviewed and guidelines to be followed during the year were chalked out. Three training courses for masters/mistresses were organised in Kapurthala, Faridkot and Jullundur Districts. Career conferences, career exhibitions and career weeks were organised at Gurdaspur, Pathankot, Batala, Jagraon, Faridkot, Muktsar and Rajpura for the benefit of students as well as the parents during the year under report.

Two masters from Amritsar and Faridkot districts were sent to N. C. E. R. T., New Delhi for one year diploma Course in Guidance and counselling.

The psychological tests have been administered to 300 students of different schools,

Stress was laid on the introduction of cumulative record cards so that the all round development of the personality of the students is available for guidance programme.

Career Information and Education Information Centres have been set up at district level and state level. For the follow up action, the officers of the Bureau have been paying frequent visit to the High and Higher Secondary Schools and also the districts counsellors for guidance and counselling.

(f) Technology Cell

I.E.T.C. Programmes:

Broad out lines (including financial estimates) of the eight proposed projects of the E.T. Cell for the year 1978-79 were formulated and sent to Ministry of Education for approval.

II. School Broadcast Programme

(a) Preparation of Directory of Script Writers.—30 Radio-lesson Script writers supplied the required information and their names have been incorporated in the Directory maintained by the E.T. Cell.

(b) Provision of Radio Period in School Time Table.—Provision has been made in the School Time Table to enable the Students to listen to the School broadcasts pertaining to their respective classes.

III. YUV Dal Programme

(a) State Level meeting:

Yuv Dal Programme was extended to Jullundur and Patiala districts in collaboration with Punjab Agricultural University, Ludhiana. Yuv Dals were organised in 26 schools of Patiala District and 22 schools of Jullundur district.

(b) Orientation courses organised

Following courses were organised in collaboration with Punjab Agricultural University at Ludhiana to orient the heads of institutions, teachers advisers and student leaders regarding the implementation of Yuv Dal Programme:—

- (i) 5-10-77 for heads of institutions.
- (ii) 7-10-77 to 8-10-77 for teacher advisers.
- (iii) 18-10-77 to 20-10-77 for student leaders.

Forty-six heads of institutions, 106 teacher advisers and 102 student leaders attended these courses.

CHAPTER XII

Miscellaneous

(i) Budget.—The componentwise actual expenditure during 1976-77 and final grant for 1977-78 of the Education Department (schools) is given in the enclosed statement.

Receipt Budget.—The receipts of the Department are nominal as compared to its expenditure. The income is mainly derived from tuition fees realising from students in High/Higher secondary and examination fees for various Departmental Examination.

Actual receipts during 1976-77 amounted to Rs. 83,77,000 and budget receipts for the year 1977-78 were estimated to the tune of Rs. 91,82,000.

Componentwise break of the Budget provision for 1977-78

Primary Education	Actual expenditure	(Amount in Thoudans) Final grant
(a) Inspection ..	3,961	4,356
(b) Government Primary Schools ..	2,27,333	2,49,144
(c) Assistance to Non-Government Primary Schools ..	1,645	1,750
(d) Assistance to Local Bodies for Panchayati Raj ..	93	99
(e) Other expenditure school Lunch Programme Midday meals	1,979	2,221
Total Primary Education ..	2,34,981	2,57,570
Secondary Schools:		
(a) Direction and Administration ..	6,674	6,754
(b) Government Secondary Schools ..	2,30,719	2,32,239
(c) Assistance to Non-Government Sec. Schools ..	34,140	33,834
(e) Assistance to Local Bodies for Sec. Education ..	6	6
(f) Scholarships to students ..	1,540	9,147
(g) Teachers Trg. Seminars and Refresher Courses Trg. Schools ..	1,050	1,555
Total B. Secondary ..	2,74,138	2,76,535
H. General		
(a) Direction and Admn. (Head quarter) This includes expenditure of college side	3,701	4,692
(b) Other Expenditure—Departmental Examination-grants to Non-Government, Tournaments ..	619	698
Total H. General ..	4,320	5,390
Adult Education		
C Special (a) Adult Education ..	1,428	1,534
(b) Sanskrit Language	11
Total Adult Education ..	1,428	1,545
Total "277—Education" ..	5,14,867	5,41,040

(ii) **Examinations**—As hereto before the examination branch conducted examinations of Kinder Garten, Oriental Training and Junior Basic Training part I and II Classes. The number of candidates who appeared in the various examination in the supplementary and annual examination is given hereunder:—

Supplementary Exam. 1977	KTG	O.T.	JBT Part-I	JBT Part II
	Nil	90	423	434
Annual Exam. 1977	17	648	1,868	2,859

Pass percentage in the various examinations, was as under:—

Annual	100%	98.94%	89.1%	94%
Supp.	Nil	100%	90.19%	96.3%

(iii) **Grant-in-Aid to privately Managed schools.**—For the progress of education, the Department purchases bulk library books for the schools. Government has set up a high powered bulk purchase committee for the selection of library books. During the year 1977-78, through this committee, the Department purchased library books for Rs. 41,978 for 418 schools. These books are biographies of National Leaders, Saints and scholars and on the subject of science general knowledge and fiction etc. The study of these books will of course increase the standard of education of the students.

Grants:

With a view to improve the status of Teachers working in privately managed schools in the state of Punjab, the Delhi pattern of grant-in-aid scheme was introduced in the state with effect from 1st December, 1967 and 573 privately managed recognised schools were brought on grant-in-aid list under this scheme. The Department sanctions 95% of the deficit of each aided schools as grant-in-aid.

Grant-in-aid to the salary of the staff working in aided schools amounting to Rs. 3,55,54.00 was sanctioned during the year 1977-78.

The state Government is committed to keep parity on the pay and allowance of the staff working in Government and non-Government aided schools in the state. In view of this commitment of Addl. DA to them, staff working in aided schools which had already been sanctioned to their counter parts in Government schools during the period 1st April, 1974 to 1st September, 1977. The Government have also brought the pay scales of J.B.T. and Masters/Mistresses in aided schools at par with those working in Government schools.

(iv) **Scholarships.**—568 Middle School Scholarships are awarded annually on the basis of 5th Class examination for the period of 3 years. (VI-VII-VIII) to students whose parents income is upto Rs. 8,000 per annum. The rate of scholarships is Rs. 15 P.M. Budget Provision (Rs. 306,000)

High Schools Scholarships

2548 High school scholarships are awarded on the basis of VIII class Examination. The rate/duration of scholarship is as under:—

Budget provision

(Rs. 6,75,000)

Serial No.	No. of Scholarships	Income state	Rate of scholarships	Period of Scholarships
1	302	Rs. 8000	Rs. 15	2 Years (IX-X)
2	55	PA Rs. 3600	Rs. 25	3 Years (IX-XI)

State merit scholarships on the result of Higher Secondary part-I examination.

22 scholarships are awarded on the basis of Higher Secondary Part I Examination. The rate of scholarships has been raised from Rs. 22 to Rs. 30 P.M. The income for the purpose is Rs. 8,000 per annum.

Budget provision—Rs 8,000

National scholarships to the talented children at secondary stage from rural area scholarship under this scheme are awarded at the secondary stage on the basis of a Special Text conducted for this purpose. The annual rates are given as under:—

Rate in selected schools For Borders		Non-selected schools For non-borders	
		Borders	Non-Borders
Rs.	Rs.	Rs.	Rs.
1,000.00	500	250	250

There is no income limit for the award of scholarships under this scheme.

The scheme has been continued with effect from 1976-77 and Rs. 2,10,000 have been provided for the year 1977-78 (I) Punjab Government scholarships to Punjabi student studying in Sainik Schools/Punjab Public School, Nabha.

Under this scheme, the Punjabi students studying in Punjab Public School, Nabha and all sainik schools in the country whose parents monthly income from all sources is to Rs. 750/- P.M. The detail in respect of Punjab Public School, Nabha and Sainik schools is given as under:—

Sr. No	Income	Rate	
		Sainik Schools	P.P.S, Nabha
1	Up to Rs. 600/- P.M.	Rs. 3000.00	Rs. 3000.00
2	From Rs. 601/- to Rs. 800/- P.M.	2,500	2,500
3	From Rs. 801/- to Rs. 1000/- p.m.	1,500	1,500

Students at Sr. Nos. 1 & 2 above are given Rs. 300/- as clothing allowance during the first year and Rs. 150/- during subsequent year of schooling.

In addition to these benefits the student preparing for admission to N.D.A. are given Rs. 175/- extra.

The rate of scholarship in Sainik Schools has been revised from the year 1977-78 from Rs. 2400/- to Rs. 3000/-.

(v) **School Buildings.**—Rs. 6.4 lac was allotted for special/Minor repairs for Primary (Urban Middle High and Higher Secondary Schools. According to need of the school plan and estimate were prepared by the P.W.D. sanction was accorded and necessary repairs are being carried out by the P.W.D. authorities.

7.20 lacs was allotted for the Primary School Building located in the rural area of the state of Punjab. Details of the repairs of the primary schools were submitted to the Director Panchayat for necessary repairs.

(vi) **School Sports.**—Report of the working of sports wing of Punjab Education Department during the year 1977-78.

The State of Punjab has always been in the forefront in sports. The Government is quite cautious about the health of the Young generation particular in schools and colleges. The image of state in the field of sports, the Government has taken a number of steps and launched ambitious schemes to give further push to the standard of sports. This time again, the conduct of the National school games has been assigned to our Department. As the quincenary celebration of Amritsar were scheduled to be held in October, 1978. Department thought it advisable to coincide these games with this occasion. There was record-participation of about 2000 sportsmen from all over the country. In December, 1977, the Punjab teams were sent for participation in the National School Games (winter meet) at Trivandrum where they secured over all second position. A part from it punjab school boys and girls won the Hockey Championship of the Schools Nationals held at Chandigarh.

For the preparation of the sportsmen for the above said competitions, the Department also organised off-season conditioning camp at Chail, Simla Hills, for three weeks at a cost of Rs. 1.50 lacs. This camp has become the annual feature of the Punjab School teams in cricket and Football were also sent for participation in C.K. Nailo and Subroto cup football tournaments held at Nagpur and Delhi respectively.

(vii) **National Fitness corps scheme.**—NFC scheme is a centrally sponsored scheme and the entire expenditure on pay and allowances of instructors as well as House Keeping staff at Headquarter is borne by the Government of India. The administrative control of these instructors was transferred by the Government of India to the State Government with effect from 1st February, 1973 later on these employees were absorbed in the state service as P.T.I. (N.F.C.) with effect from 1st July, 1976 in consultation with the Government of India.

These instructors now P.T.I.(N.F.C.) are posted in some of the Government Private High/Higher Secondary, Schools.

PART-II

Higher Education

CHAPTER I

ADMINISTRATIVE SET UP OF THE DIRECTORATE OF PUBLIC INSTRUCTION (COLLEGES) PUNJAB

Introduction:—

The Education Department functions under threetier administration viz Government

Directorate and the Field Organisation including educational institutions. The functions at each level are as under :—

Government

The overall charge of the Department vests with the Education Minister, who lays down policies with the assistance of the Secretary to Government, Punjab Education Department. The Secretary to Government Punjab is assisted by the senior officers like Joint Secretary, Deputy Secretary and the Under Secretary.

DIRECTORATE OF COLLEGES

Mrs. G.K. Grewal, P.E.S. I was the Director of Public Instruction (Colleges) upto 31st August, 1977 when She retired Shri R.G. Bajpai P.E.S. I took over as D.P.I. (Colleges) on 28th September, 1977 The D.P.I. was assisted by one Deputy Director and one Joint Director of Public Instruction (Administration) and one Advisor Reforms committee. The Deputy Director was assisted by three Assistant Directors Viz. A.D.C.C, A.D. (C.I.), and A.D. (C.I.I.). The Directorate is divided into the following pyramids and Sections —

(I) Administrative Section.—Shri B.D. Dhawan, P.C.S. worked as Joint Director Public Instruction (Administration) upto 16th August, 1977 who was succeeded by Shri O.P. Garg, P.C.S.

The Administrative section deals with the entire gazetted establishment (College wing) of the State, as well as the establishment of the College Directorate, Subject to the over all control of the Director, the Joint Director (Public Instruction (Administration) or the Administrative officer (which is a P.C.S. officer) acts as the Chief Vigilance Officer for the Department and renders advice in the complicated cases referred to him by the Director.

(II) Colleges and Planning Pyramids

(i) Deputy Director (Colleges and Planning)

(ii) Assistant Director (Cadet corps)

(iii) Assistant Director (Colleges I)

(iv) Assistant Director Colleges II

Working against the post of Lecturers transferred from the Institute of science Education

The Deputy Director Colleges and Planning is incharge of the College Administration minus the gazetted establishment whereas Assistant Director Colleges I deals with the Scholarship Branches and other academic matters relating to colleges, and Assistant Director Colleges-II deals with all types of grants-in-aid to Colleges/Universities and other organisation, Sanskrit Pathshalas, Planning and Works of Government Colleges and U.G.C., assistance to private and Government Colleges.

III. Adviser Education Reforms Committee

Mrs. K. Atma Ram, PES working as Adviser (Colleges) Education Reforms Committee was to advise on the reforms that can be brought about in the existing educational system in schools as well as colleges.

5. Accounts and Budget Section

Shri B.L. Gupta, Accounts Officer looked after the Work of the Budget and accounts of the Department up to 3rd April, 1978 and was succeeded by Shri M. Prasher.

CHAPTER II
HIGHER EDUCATION

The number of colleges in the State as on 30th September, 1977 is as under:—

Sr. Category No.	Government			Non-Government (Affiliated)			Grand Total		
	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total
1. Arts & Sc. colleges (excluding Home Sc. Colleges)	27	4	31	80	45	125	107	49	156
2. Training colleges ..	3	..	3	9	6	15	12	6	18
3. Physical Edu. colleges ..	1	..	1	2	..	2	3	..	3
4. Commerce colleges ..	1	..	1	1	..	1

The enrolment in colleges as on 30th September, 1977 (1977-78) is as under:—

S/Category No.	Government			Non-Government (Affi.)			Grand Total		
	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total
1. Arts & Sc. colleges ..	19,910	9,098	29,008	54,151	30,689	84,840	74,061	39,787	113,848
2. Training colleges ..	295	413	708	1,147	2,482	3,629	1,442	2,895	4,337
3. Physical Edu. Colleges	197	138	335	100	51	151	297	189	486
Commerce colleges ..	338	22	360	338	22	360

Number of Teachers in colleges as on 30th September, 1977 is as under:—

S. Category No.	Government			Non-Government			Grand Total		
	Men	Women	Total	Men	Women	Total	Men	Women	Total
1. Arts & Sc. colleges ...	965	367	1,332	2,046	994	3,040	3,011	1,361	4,372
2. Training colleges ...	51	19	70	109	88	197	160	107	267
3. Physical Ed. colleges	25	4	29	9	2	11	34	6	40
4. Commerce colleges ...	19	5	24	19	5	24

The demand of Higher Education continued increasing the number of Government Arts and Science colleges increased from 30 to 31 during the year under report because the Government announced its decision to take over one private institution namely Guru Nanak College, Guru Teg Bahadurahr, Rode (District Faridkot).

CHAPTER III

Educational Planning

The entire educational development depends upon our Five Year Plans. During the year 1977-78 (fourth year of the fifth five year plan) a sum of Rs. 104 lacs was finally approved for expenditure during the year 1977-78 as against the actual Expenditure of Rs. 86.95 lacs during the year 1976-77 for the Development of Government colleges.

During the year 1977-78, two newly started colleges, taken over colleges and four sports wings sanctioned during the Fifth Five Year Plan were continued at a cost of about Rs. 37 lacs. Six Post-Graduate classes and two Fine Arts classes and same Additional Staff sanctioned for the colleges from 1974-75 to 1976-77 were continued during 1977-78 at a cost of Rs. 14.84 lacs. In addition to this Library books worth Rs. 2.10 lacs were supplied to the existing Government colleges. During the year 1977-78, a new scheme namely U.G.C. sharing scheme was started under which Financial Assistance for the development of colleges from 50% to 100% is available from the U.G.C. under this scheme. The amount of Rs. 4.88 lacs was paid as state share against the U.G.C. Share of Rs. 14.26 lacs under this scheme. Eighteen colleges benefited under this scheme.

During the year 1976-77, a sum of Rs. 7.31 lacs was paid as development Grant to privately managed colleges but no amount was provided during 1977-78 due to paucity of funds. Later on a need was felt and a sum of Rs. 2.60 lacs was paid for the purpose out of plan Budget. Similarly a sum of Rs. 13.17 lacs was paid as grant-in-aid to the Universities for running the oriented courses and chairs during the year 1976-77. Originally, no amount could be provided for this purpose in the Budget Estimates for 1977-78 but later on a sum of Rs. 6.17 lacs was paid for this purpose.

A sum of Rs. 16.28 was provided during the year 1977-78 for the payment of Merit scholarships at the colleges stage.

Two District Libraries started during the year 1974-75 were also continued during 1977-78 at a cost of Rs. 1.50 lacs.

The above schemes are in addition to the normal non-Plan Budget of the Directorate of college section.

Grants-in-aid to privately managed colleges and Universities

The State Government keeping in view the welfare of teaching and non-teaching staff of private colleges, have been giving grants-in-aid under various schemes. There are 142 privately managed colleges affiliated to various Universities which are eligible for receiving the grant-in-aid. During 1977-78, the following grants were given to these colleges. the number of beneficiaries is also indicated against each scheme:—

Serial No.	Name of the scheme	Amount in lacs	No. of colleges benefited
1	Grant-in-aid on account of revision of salary scales (1st November, 1966 scheme)	30.40	55
2	Maintenance/Special Maintenance grants	8.00	125
3	Grant-in-aid on account of ad hoc Relief Non-Teaching Staff	2.75	51
4	Grant-in aid on account of additional Dearness Allowance	30.00	133
5	Grant-in-aid on account of Revision of salary scales under UGC scheme (w.e.f. 1st January, 1973) (a) Arrear of U.G.C. Grades (1st April, 1975 to 28th February, 1977)	93.10	125
	(b) Grant-in-aid for the year 1977-78	55.10	..
6	Development Grant	7.10	..
	Total	226.45	..

The University of the State were given the following grants during 1977-78 :—

	Rs. in Lakhs
1. Guru Nanak Dev University, Amritsar	78.57
2. Punjabi University, Patiala	135.21
3. Panjab University, Chandigarh	88.68

Besides this Guru Nanak Dev University, Amritsar, Punjabi University Patiala and Panjab Agriculture University, Ludhaina were given grants of Rs. 4.09 lacs to continue

the oriented courses.

Financial aid amount to Rs. 1.36 lacs and Rs. 47,000 was provided for the establishment Shankerdeva Chair and Bhagwan Mahabir Chair respectively at Punjabi University, Patiala and an amount of Rs. 25,000 has been given to Jammu University for continuing Baba Shaikh Farid Chair, Grant-in-aid for Gurū Nanak Chair at Banaras Hindu University, Varansi, already being given was contained for 1977-78, as well. Allahabad University was given annual grant of Rs. 4800 for teaching of Punjabi language.

Grants-in-aid to other institution :—

The Grants of Rs. 8,000 and Rs. 5,000 were given to Dwarka Dass, Library, Lajpat Rai Bhawan Chandigarh and Gandhi Samarak Nidhi Sector 16, Chandigarh respectively and an amount of Rs. 2000 has been given to the newly established District Library, Buttar (Faridkot).

The grant of Rs. 48,681 was given to various Sanskrit pathshalas in this year as previous year grant and the grant of Rs. 64,354 was given to various Sanskrit Pathshalas in this year in addition.

CHAPTER IV

SCHOLARSHIPS

(a) Government of India scheme of Post Matric Scholarships to the Scheduled castes/Tribes and lower income group students for study in India.

The details of scholarships, stipends and freeships etc. grant to Scheduled Castes/Tribes and other Backward Classes students at Post Matric stage are as under :—

Scholarships under this scheme which include maintenance charges, fees and expenses on approved study tours etc. are awarded to scheduled castes/ scheduled tribes and lower income Group students at Post Matric stage or post secondary stage so as to enable these students to complete their studies. These scholarships are awarded by the Government of the State on the rates approved by Government of India to such students who actually belong to that state i.e. permanently settled.

The information regarding provision expenditure and number of beneficiaries under the scheme during the year 1977-78 was as under :—

Budget Provision	Expenditure	No. of beneficiaries
	Rs. in Lakhs	
1,00,00,000	1,00,00,000	13023

(b) State Post Matric Scheme of Scholarships

The Government of India discontinued awarding scholarships to scheduled castes/Tribes employed students from the year 1974-75. In order to mitigate hardships to such students, the State Government formulated the above scheme right from the year 1974-75 under which scholarships are awarded on the pattern of Government of India scheme referred to in (a) above to such students who are whole time Punjab Government Scheduled caste employees including those of Pb. State electricity Board, Local Bodies and State Government owned corporation/ Institutions whose parents are domiciles of Punjab and are studying in Evening Colleges in the Punjab State and Union territory of Chandigarh. The information regarding provision, expenditure and number of beneficiaries under the scheme during the year 1977-78 was as under :—

Budget Provision	Expenditure	No. of beneficiaries
Rs. 6.00 lacs	Rs. 1,33,792	179

(c) State Harijan (Educational) Welfare Scheme :—

Under this scheme stipends are awarded to other Backward classes students on rolls of affiliated Arts. Training colleges and other professional Institutions in the State. Such students are also reimbursed the examination fees in respect of Public Examinations. No tuition fee is charged from scheduled castes/other Backward classes students studying in Government and privately managed (affiliated) Arts and Training colleges in State. However privately managed Arts and Training colleges are required to forego the full fee concession given to first 2% of scheduled castes/Backward classes students, on their rolls. The tuition fee of such students in excess of 2% of their total emolument (stagewise) is reimbursed by the Government to these colleges in lieu of the freeships granted by them.

The total provision for the year 1977-78 under this scheme was Rs. 49,34,500 for both colleges and schools. The total expenditure under this scheme for the grant of educational concessions beneficiaries 70,273.

(d) Welfare of Denotified Tribes (Vimukat jaties)

The scholarships under this scheme are awarded to the students belonging to Denotified Tribes (Vimukat jaties) from 1st Primary class to M.A./M.Sc. classes. The expenditure on this scheme at college stage during the year 1977-78 was to the tune of Rs. 4231 and the number of beneficiaries was 22.

(e) State Merit scholarships Scheme

The details of scholarships granted by the State/Centre to the students at Post-Matric Post-graduate stage by college II Branch are given as under:—

Scholarships under this scheme are sanctioned to those students who get more than 50% marks in the examination and whose parents income is not more than Rs.8000/P.A. During 1977-78 1602 fresh scholarships were sanctioned against a budget provision of Rs. 46,000,00 and fully utilised.

(f) National Merit Schoarships Scheme

This scheme was introduced during the year 1961-62 by Government of India. Government of India have been reimbursing cent percent expenditure on this scheme till 1973-74 is the end of 4th Five Year Plan. The responsibility of this scheme were as such the scheme is being violiated by the State. However Government of India is sharing the fiscal responsibility of the further development schemes beyond the level of 1973-74.

Scholarships under this scheme are granted to students on the basis of merit in the examination and whose parents income does not exceed Rs. 6000 P.A.

During the year 1977-78 1282 scholarships were sanctioned. It includes 474 fresh cases. Budget provision for 1977-78 is Rs. 9.58 lacs (G.O. share's 4.50 and stste Share 5.08 lacs) Total expenditure under this scheme was Rs. 8,61,155 (plan 3,20,135 and Non-Plan 5,41,020)

(g) National Scholarships to the Children of Teachers

Scholarships under this scheme are granted to those students who get 60% marks of above in the examination and whose parents income does not exceed Rs. 6000 P.A.

During the year 1977-78 total 28 scholarships have been granted. It includes 18 fresh cases. Budget provision for the year 1977-78 was Rs. 20,000/ total expenditure incurred Rs. 19350/ (Non-Plan Rs 16,650 & Plan 2700)

(h) Grant of Financial Assistance to the families of Armed personnel reported killed/missing prisoners of War disabled during various operations :—

During the year 1977-78 only 11 students have been given Educational Grant. Budget provision was Rs. 6,000. The grant has been fully utilised.

(i) National Loan Scholarships Scheme :—

The details of loans under the National Loan scholarships scheme during the year 1977-78 are given below :—

	Rs.
(i) Expenditure under Loan scholarships	3,99,800
(ii) Recovery under Loan scholarships schemes	3,30,581,20
(iii) Concession under Loan scholarships	69,069-92
(iv) No. of beneficiaries	604

CHAPTER V

MISCELLANEOUS

(i) Budget—

College Directorate

(Figures in thousands)

	Accounts, 1976-77	Budget Estimates, 1977-78	Revised Estimates, 1977-78
(1) Other Language Education
(2) B—University & other Higher Education	.. 4,31	3,57	4,58
(b) Assistance to Universities—			
(Charged)	.. 48,44	90,00	90,00
(Voted)	.. 1,85,63	1,95,61	2,10,44
(c) Government Colleges—			
(Charged)	.. 20	9	9
(Voted)	.. 2,37,67	2,26,69	2,54,99
(d) Assistance to Non-Government Colleges	.. 1,00,40	90,18	2,45,43
(g) Scholarships	.. 1,08,28	20,58	20,47
Physical Education	.. 1	1	1
(Charged)	.. 6,22	5,54	7,62
NCC	.. 77,13	86,04	72,37
(d) Other Expenditure—			
College side	.. 4,55	60	60
Total (Voted)	.. 7,24,19	6,28,81	8,16,50
(Charged)	.. 48,64	90,10	90,10
278—Arts culture	.. 5,47	4,13	5,27

(ii) National Cadet Corps Scheme

The National cadet corps scheme aims at stimulating the interest of youngmen and women of the country in the defence of the country besides developing their character commandarship, ideal of service and capacity for National cadet corps training includes all the three military wings viz. Army, Air and Navy. The detail of the Units being run is as under :—

NCC Group Headquatr	..	4
NCC Battalions (Boys)	..	14
NCC Battalions (Glrsl)	..	5
NCC Air squdrs	..	4
NCC Naval Units	..	2
NCC Boy Coy	..	1
Sainik School coy NCC	..	1
Independence Coy	..	3
Total	..	<u>34</u>

CHAPTER VI

Extention Service Department

(a) Government College of Education Jullundur

Training courses in Library science for Teachers

The course was held in Government College of Education Jullundur from 3-10-77 to 6-10-77 under the patronage of Dr. D.R. vig, PESI.

1. Latest books of children taste and standard to be provided in school libraries in sufficient numbers, say at least 5 per student.
2. Separate time be provided in the time table for Library reading.
3. As far as possible whole time trained librarians be appointed, in case this is not possible the Library incharge teacher should be compensated either by giving a honoraum of Rs. 50 P.M. or by reducing his teaching load by least 10 periods a weak. This time he/she can utilise for library work.
4. Assisgments and quiz tests should be given to the students periodically so that they may have the need of consulting library books.

Children Talent Development Campaign

This year the extention services Department started children Talent Development campign. Under the programme the following activities were undertaken on 22-11-77 a Poem Singing reciation contest for the children of 9th, 10th and 11th classes was held. Teams from all 11 Hr. Sec. Schools particiapated. Hoshiarpur won the running shield.

General Knowledge Test for Primary Classes

This test was first held in individual schools.

Thirty copies of question papers were sent to each of the 30 local schools. In this way about 900 children took part in this test. Each school sent names of the students who

detained first 3 position. Those selected students were examined in the college on 28-11-77 under the close supervision of the teachers.

Extension Lectures :

On 28-1-78, Dr. N.K. Dutt, Reader Central Institute of Education, New Delhi delivered an extension lecture on Creativity in Education. About 40 Headmasters/ Headmistresses/ Teachers of various schools attended this lecture.

On 10-3-78 Professor V.S. Mathur, delivered an Extension Lecture on Tragedy in Education. About 25 persons attended this lecture and that too without any T.A./D.A. Prof. Mohan of local Doaba College, Jullundur presided over the function.

On 11-3-78, R.L. Ahuja delivered an Extension lecture on Methods of attaining success in Education. About 25 persons attended this lecture.

Wall Magazine Display :

Our college students put up the inter- hour magazine in the hall in the last week of February, 1978. We thought it better to show this display to our school teachers/students. We requested some schools of our area to depute some teachers and students to see this display. About 60 teachers and 300 students from various schools visited the wall magazine display.

Audio Visual Aid Services :

Films of teaching of English science and Social Studies were shown to about 200 students and 300 teachers of various schools of our area. Slides on Art and culture were shown to Art students of Rajeshwari Kala Sangham.

School Visits :

The Hony D'rector and Co-ordinator visited about 50 schools of the area and give guidance on Institutional planning and many other aspects for the improvement of Education.

Library Services :

About 150 books were issued to the teachers.

(b) Government College of Education

Patiala

(Extension Services Department)

The Department organised the following important seminars and meetings for the professional growth of the various categories of teachers under its jurisdiction.

- (1) Hindi Teacher's Seminars
- (2) Drawing Teachers Seminars
- (3) Headmasters Seminars on Moral and Religious Education
- (4) Local Headmasters/Principals meet
- (5) Seminars for Punjabi Lecturers working in high/higher secondary schools
- (6) Physical Education masters Seminars
- (7) Seminars on space Education for science Masters
- (8) Meeting of school heads regarding Moral and Religious Education Project

Eminent educationists experts and specialists of the fields addressed the seminar and participated in our deliberations.

These major activities deserve special mention in the year under report.

(1) The Department organised a very successful third Patiala Teachers conference during the session. The theme of the conference was Religious and Moral Education. More than 900 teachers of Patiala schools attended the conference which was addressed by S. Kapur Singh I.C.S. (Retired) National Professor of Sikhism and Giani Lal Singh, former Chairman of Punjab Public Service Commission. Dr. Amrik Singh Vice Chancellor Punjabi University presided. The evening session was presided by Sardar Sukhmander Singh DPI (s) Punjab.

The second important activity was the organisation of annual General knowledge and creative writing tests. This year we included rural schools of Patiala district also.

A brochure on Moral Education with a forward by Dr. J.S. Jawaanda as a part of our project on Moral Education in schools.

We also visited a number of schools in our area as follow up of the project on Moral Education.

(c) Dev Samaj College of Education for women Ferozepur city :

The extension services Department attached with Dev Samaj College of Education for women, Ferozepur City started in 1957. It has been putting across programmes of in service for teachers for the last twenty-two years.

During the year 1977-78 following amounts were sanctioned for the activities of the centre :

1. T.A. & D.A. (to the participants)	Rs. 5,000
2. Office expenses	Rs. 5,000

The brief report of the activity of the Centre during 1977-78 is given below :—

Courses in Educational and Vocational Guidance for teachers :

(a) **Government High School Muktsar :** A three day training course in Education & Vocational Guidance was organised from 17-10-1977 to 19-10-1977 at Government High School, Muktsar

Forty teachers participated in the courses

(b) **M.H.R. Hr. Sec. school, Bahatinda :** Another three day (training course in Educational and vocational Guidance was organised from 21-11-1977 to 23-11-1977 at M.H.R. Hr. Sec. School Bhatinda. This was cooperative venture of state Guidance Bureau, Punjab, Chandigarh

(2) Seminar on Creativity :

A two day seminar on creativity was organised from 15-12-1977 to 16-12-1977 at Dev Samaj College of Education for women, Ferozepur city. The seminar aims at taking the concept of creativity to the class-room teachers so that they may make effort to develop creativity among children. Dr. M.K. Raina, Reader in Education, National Council of Education Research and Training, New Delhi acted as a resource Personnel.

(3) Workshop on the Experimental Project Secondary School :

Due to advancement in science and technological knowledge and also on account of explosion of knowledge it is essential that teacher in school should make use of new

Methods of teaching and learning. There are a few teachers who on the basis of their own thinking and experiences have developed certain techniques and methods to improve class instructions.

It is desirable that we should learn from the experience of such teachers. Keeping the above in view a two day workshop on experimental project in secondary school was organised on 19-1-1978 to 20-1-1978 at Government High School, Jallalbad (west).

Thirty teachers participated in the workshop.

(4) Seminar on Teaching of Mathematics :

For sometime the National Council of Educational Research and Training, New Delhi, Punjab School Education Board, Chandigarh have been making efforts to bring about qualitative improvement in the syllabus of the mathematics. As a result of these efforts a number of changes have been taken place in the mathematics syllabus. To orient the mathematics teachers with the why and how of the changes. A two day Seminar on teaching on mathematics was organised on 7-2-1978 to 8-2-1978 at DAV College of Education, Abohar.

(5) Workshop on Micro Teaching :

Efforts are to be made to improve the teaching learning process. One of the efforts to improve the teaching competence teachers is Micro teaching. The micro teaching technique is being tried in number of teachers training colleges. It was thought to carry this concept of Micro Training to the school with this in view a three day workshop on Micro teaching was organised from 23-2-1978 to 25-2-78 at DAV College of Education Abohar.

(6) Seminar on teaching of Geography :

It is observed that teaching of Geography in General and map portion in particular is not effective in our school. Keeping these needs of the schools in view two seminars for the teaching Geography were organised.

The details are given below :—

(A) At Ferozepur two day seminar on teaching of Geography was organised on 16-2-1978 & 17-2-1978 at Dev Samaj College of Education for Women Ferozepur city..

(7) Library Services :

A library is attached to this centre. It contains about two thousand books which may be found very useful for the professional growth of teachers. All teachers working in the jurisdiction can borrow from the library. Besides this literature and other material received from the National Council of Educational Research and Training New Delhi and also from other resources are circulated to the schools.

(8) Extension Lecture :

One of the activities of this centre is to arrange extension Lecture on current Educational topics. This provide an opportunity to exchange views like in the previous year ten to twelve extension lectures, were arranged for the benefit of teachers. The Co-ordinator of the centre also delivered them extension Lectures on different topics in the programme organised by Government. In service Training Centre, Ferozepur.

(9) School Visits :

An other activity of the centre is school visits. The co-ordinator of the centre visits the school under its jurisdiction for follow up programme and also to held discussion about the education problems of the school so that future programme may be worked out.

ਵਿਸ਼ਾ ਸੂਚੀ

1977-78

ਪੰਨਾ

ਵਿਸ਼ਾ ਸੂਚੀ	...	31—33
ਕ੍ਰਿਟੀਕ	...	34
ਸਮੀਖਿਆ	..	35-36

ਭਾਗ -I (ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ)

ਕਾਂਡ

1. ਸਕੂਲ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ	..	37—39
2. ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ :—		
(ੳ) ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ	...	40-41
(ਅ) ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ	...	41
3. ਸਮਾਜਿਕ /ਬਾਲਗ ਸਿੱਖਿਆ	...	42-43
4. ਇਸਤਰੀ ਸਿੱਖਿਆ	...	43
5. ਕਿੱਤਾ ਸਿੱਖਿਆ	...	43—46
6. ਅਮਲੀ ਕਿੱਤਾ ਸਿੱਖਿਆ	...	46
7. ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ	...	47
8. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ	...	47-48
9. ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ	...	48—50
10. ਵਿਦਿਅਕ ਸੁਧਾਰ	...	51
11. ਸੰਬੰਧਤ ਯੂਨਿਟਾਂ :		
(ੳ) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਿੱਖਿਆ	...	51
(ਅ) ਵੇਖਣ ਸੁਣਨ (ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਰਵਣ) ਸਿੱਖਿਆ	...	51-52
(ੲ) ਵਿਗਿਆਨ ਸਿੱਖਿਆ	...	52-53
(ਸ) ਰਾਜ ਮੁਲਾਅਕੰਠ ਯੂਨਿਟ	...	54

	ਪੰਨਾ
(ਚ) ਰਾਜ ਅਗਵਾਈ ਬਿਊਰੋ	.. 55
(ਕ) ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਸੈਲ	.. 55-56
12. ਫੁੱਟਕਲ	
(i) ਬੱਜਟ	.. 57-58
(ii) ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ	... 58
(iii) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਅਨੁਦਾਨ	... 58-59
(iv) ਵਜ਼ੀਫੇ	... 59—61
(v) ਸਕੂਲ ਇਮਾਰਤਾਂ	... 61
(vi) ਸਕੂਲ ਖੇਡਾਂ	... 61
(vii) ਕੌਮੀ ਫਿਟਨੈਸ ਕਾਰਪਸ ਸਕੀਮ	... 62

ਭਾਗ- II ਉਚੇਰੀ ਸਿਖਿਆ

ਕਾਂਡ

1. ਕਾਲਜ ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ	... 62-63
2. ਉਚੇਰੀ ਸਿਖਿਆ	... 63-64
3. ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ	... 64—66
4. ਵਜ਼ੀਫੇ	
(ੳ) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪਿਛੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫਿਆਂ ਦੀ ਸਕੀਮ	... 67
(ਅ) ਰਾਜ ਪੋਸਟ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਵਜ਼ੀਫਾ ਸਕੀਮ	... 67
(ੲ) ਰਾਜ ਹਰੀਜਨ (ਵਿਦਿਅਕ) ਭਲਾਈ ਸਕੀਮ	... 67-68
(ਸ) ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ	... 68
(ਹ) ਰਾਜ ਮੈਰਿਟ ਵਜ਼ੀਫਾ ਸਕੀਮ	... 68
(ਕ) ਕੌਮੀ ਮੈਰਿਟ ਵਜ਼ੀਫਾ ਸਕੀਮ	... 68
(ਖ) ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕੌਮੀ ਵਜ਼ੀਫੇ	... 69

(ਗ) ਮਾਰੇ ਗਏ/ਗ੍ਰੰਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਰਗ ਅਤੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਨਕਾਰਾ ਹੋਏ ਜੰਗੀ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ	...	ਪੰਨਾ 69
(ਘ) ਕੌਮੀ/ਕਰਜ਼ਾ ਵਜ਼ੀਫਾ ਸਕੀਮ	...	69
5. ਫੁੱਟਕਲ :		
(i) ਬੱਜਟ	...	69-70
(ii) ਐਨ.ਸੀ.ਸੀ.	...	70-71
6. ਵਿਸਥਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਭਾਗ		
(ੳ) ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਜਲੰਧਰ	...	71—74
(ਅ) ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ	...	74
(ੲ) ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਕਾਲਜ ਫਾਰ ਵਿਮਨ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ	...	75—77

ਕ੍ਰਿਟੀਕ

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਗੁਣਾਤਮਕ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਫਰਵਰੀ, 1978 ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

11--14 ਅਤੇ 14--17 ਉਮਰ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਿਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ 240 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪ-ਗ੍ਰੇਡ ਕਰਕੇ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ 150 ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਅਪ-ਗ੍ਰੇਡ ਕਰਕੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਅਧਿਆਪਣ ਅਮਲੇ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਅਮਲੇ ਦੀਆਂ 4,012 ਆਸਾਮੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਹੋਰ 50 ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਾਲ 1974-75 ਤੋਂ 1976-77 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਪ-ਗ੍ਰੇਡ ਕੀਤੇ ਗਏ। 600 ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਕਮਰਿਆਂ ਲਈ 13 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫਰਨੀਚਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 1,500 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਟਾਟ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸਾਇੰਸ ਅਧਿਆਪਣ ਨੂੰ ਸੋਖੇਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ 1,721 ਸਾਇੰਸ ਕਿੱਟਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ/ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮਿਡਲ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨੂੰ 541 ਸਾਇੰਸ ਕਿੱਟਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਰਪੋਟ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 6 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈ ਲਿਆ।

ਆਰੰਭਿਕ ਸਟੇਜ (6--14 ਸਾਲ ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ) ਵਿਚ ਦਾਖਲੇ ਵਿਚ ਚੋਖਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਪਰ ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ (14--17 ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ) ਤੇ ਦਾਖਲੇ ਵਿਚ ਥੋੜੀ ਕਮੀ ਹੋਈ। ਇਹ ਕਮੀ ਮਿਡਲ ਸਟੈਂਡਰਡ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਬੋਰਡ ਜੋ ਵਿਦਿਅਕ-ਸਾਲ 1976-77 ਤੋਂ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਜਾਣ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਸੀ।

ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਰਿਹਾ।

ਮਿਤੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 28 ਫਰਵਰੀ, 1985

ਊਸ਼ਾ ਵੋਹਰਾ,
ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ,
ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ।

ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਾਲ 1977-78 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਸਿਖਿਆ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ

ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਇੰਨਰੋਲਮੈਂਟ ਮਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ, 1977	ਆਯੂ ਗੱਟ
ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸੁਦਾ) ਮਿਤੀ 31 ਮਾਰਚ, 1978 ਦੀ ਸਥਿੱਤੀ	ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸੁਦਾ) ਮਿਤੀ 31 ਮਾਰਚ, 1978 ਦੀ ਸਥਿੱਤੀ	ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸੁਦਾ) ਮਿਤੀ 31 ਮਾਰਚ, 1978 ਦੀ ਸਥਿੱਤੀ	ਦੀ ਸਥਿੱਤੀ

			ਲੱਖ		ਲੱਖ
(i) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ	...	12,401	48,602		21.27 6--11
(ii) ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲ	...	1,733	11,036		6.42 11--14
(iii) ਹਾਈ ਸਕੂਲ	...	1,582	23,901	}	2.64 --14--17
(iv) ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ	...	243	8,373		
(v) ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ	...	156	4,372		
(vi) ਟੀਚਰ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ	...	18	267	}	1.19 ਲੱਖ 17--25
(vii) ਸਰੀਰਕ ਸਿਖਿਆ ਕਾਲਜ	...	3	40		
(viii) ਕਮਰਸ ਕਾਲਜ	...	1	24		

ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪਕ :

1. ਸਕੂਲਜ਼ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟਾਂ ਭਾਵ ਸਕੂਲਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ।

2. ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਈ ਪਾਵਰ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਨੇ 100 ਚੋਣਵੇਂ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮਿੱਡਲ ਵਿਭਾਗਾਂ ਅਤੇ 50 ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇ ਵਜੋਂ ਵੱਕੇਸ਼ਨ ਕੋਰਸਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ।

3. 17 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਲੈਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ ਪਰ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਅਸਲ ਵਿਚ 6 ਸਕੂਲ ਹੀ ਟੇਕ ਓਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

4. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੀ. ਅਤੇ ਵੀ. ਟੀਚਰਾਂ ਦੇ ਪੈਟਰਨ ਤੇ ਆਰਟ ਅਤੇ ਕਰਾਫਟ ਟੀਚਰਾਂ ਲਈ ਤਿੰਨ ਅਗੇ-ਤੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੀਆਂ।

5. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਉਮਰ ਪੱਧਰ ਵਧਾ ਕੇ 34 ਸਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

6. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਲਈ 1,721 ਸਾਇੰਸ ਕਿੱਟਾਂ ਖਰੀਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ 1,500 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਬਲੈਕਬੋਰਡ ਅਤੇ ਟਾਟ ਆਦਿ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ।

7. ਅਪਗਰੇਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ :

(i) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਮਿਡਲ ... 240—200 ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚੇ ਵਿਰੁਧ

(ii) ਮਿਡਲ ਤੋਂ ਹਾਈ ... 150—75 ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚੇ ਵਿਰੁਧ

8. ਰਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ :

(i) ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ.—500 (ਵਾਧੂ ਐਨਰੋਲਮੈਂਟ ਲਈ)

(ii) ਸਾਇੰਸ ਟੀਚਰ—600 (ਸਾਲ 1974-75 ਤੋਂ 1975-76 ਤਕ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ)

9. ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮਿਡਲ ਵਿਭਾਗਾਂ/ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ 541 ਸਾਇੰਸ ਕਿੱਟਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

10. ਸਾਲ 1974-75 ਤੋਂ 1976-77 ਤਕ ਅਪਗਰੇਡ ਕੀਤੇ ਗਏ 600 ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਲਈ 13 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫਰਨੀਚਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

11. 50 ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

12. 4,012 ਨਵੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਟੀਚਿੰਗ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਐਨਸਿਲਰੀ ਸਟਾਫ ਲਈ ਰਚੀਆਂ ਗਈਆਂ।

13. 10 + 2 + 3 ਨਵੀਂ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ।

14. (i) ਬਜਟ (ਸਕੂਲ ਸਾਈਡ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿਖਿਆ ਸਮੇਤ) :

ਸਾਲ 1976-77 ਦੌਰਾਨ 83.77 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ 91.82 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਮਿਲੇ।

(ii) ਬਜਟ ਕਾਲਜ ਸਾਈਡ

ਨਾਨ-ਪਲਾਨ ਸਾਈਡ (ਐਨ.ਸੀ.ਸੀ. ਸਮੇਤ) 90,660 ਰੁਪਏ (ਹਜਾਰਾਂ ਵਿੱਚ) ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਸੀ।

15. ਵਜ਼ੀਓ :

ਪੰਜਵੀਂ, ਅਠਵੀਂ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਭਾਗ 1 ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ 568 ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ, 2,548 ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਅਤੇ 22 ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਵਜ਼ੀਓ ਦਿਤੇ ਗਏ।

16. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੜ੍ਹ ਰੋਡ (ਫਰੀਦਕੋਟ) ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟੇਕ ਓਵਰ ਕੀਤਾ।

ਭਾਗ I

ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ

ਸਕੂਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ :

ਜਾਣ ਪਛਾਣ :—ਸਕੂਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ, ਤਿੰਨ ਪੜਾਅ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਰਥਾਤ ਸਰਕਾਰ, ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ (ਸੰਸਥਾ) ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੰਮ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ :

ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਚਾਰਜ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੈ ਜੋ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਜਿਵੇਂ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਸਕੱਤਰ ਹਨ। ਸਿਖਿਆ ਸਕੱਤਰੇਤ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਬੋਰਡ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ

1977-78 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਸੁਖਮੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਈ.ਐਸ. ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਐਚ.ਕੇ. ਨਿਭਾਵਨ ਨੇ ਅਕਤੂਬਰ 1978 ਵਿਚ ਡੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਸਕੂਲ) ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਐਡੀਸਨਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਯੁਵਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ) ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਰਥਾਤ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ), ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿਖਿਆ) ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ।

ਇਹ ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ :—

(ੳ) ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੈਕਸ਼ਨ :

1. ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਫਸਰ
2. ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ।

(ਅ) ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ :

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ)।
2. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ I)।
3. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ II)

(ੲ) ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿਖਿਆ :

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿਖਿਆ)।

2. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿਖਿਆ)।
3. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪੁਸਤਕਾਂ)।
4. ਓ.ਐਸ.ਡੀ. (ਵਜ਼ੀਫੇ)।

(ਸ) ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ ਸੈਕਸ਼ਨ :

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ)।
2. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ)।
3. ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ।
4. ਤਕਨੀਕੀ ਸਲਾਹਕਾਰ, (ਏ.ਵੀ. ਐਮ. ਸਕੀਮ)।

(ਹ) ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੈਕਸ਼ਨ :

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ)।
2. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ)।

(ਕ) ਮੁਲਅੰਕਣ :

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਮੁਲਅੰਕਣ)।

(ਖ) ਲੇਖਾ ਅਤੇ ਬੱਜਟ ਸੈਕਸ਼ਨ :

1. ਲੇਖਾ ਅਫਸਰ।

(ਗ) ਅੰਕੜਾ ਸੈਕਸ਼ਨ :

- (1) ਅੰਕੜਾ ਅਫਸਰ।

(ਘ) ਯੁਵਕ ਭਲਾਈ ਸੈਕਸ਼ਨ :

1. ਯੁਵਕ ਭਲਾਈ ਅਫਸਰ :

ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੈਕਸ਼ਨ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਗਜ਼ਟਿਡ ਅਮਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਜਿਠਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਆਫ ਪਬਲਿਕ ਇੰਨਸਟਰਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕੰਟਰੋਲ ਅਧੀਨ ਤਿੰਨੋਂ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟਾਂ ਅਰਥਾਤ ਕਾਲਜਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਦੇ ਅਮਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਫਸਰ ਜੋ ਕਿ ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ. ਅਫਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚੌਕਸੀ ਅਫਸਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਲੋਂ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕੇਸਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿਖਿਆ) ਸਕੂਲ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਚੇਰੀ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤਕ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਅਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜਿਠਦਾ ਹੈ। ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿਖਿਆ) ਓ.ਐਸ.ਡੀ. (ਵਜ਼ੀਫੇ) ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹਨ। ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪੁਸਤਕਾਂ) ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਕੀਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਨੁਦਾਨ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਆਦਿ ਦਾ ਕੰਮ ਨਜਿਠਾਇਆ ਹੈ। ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦਾ ਕੰਮ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ) ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਏ. ਵੀ. ਐਮ. ਸਕੀਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

3. ਮਿੱਡਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਦਾ ਢਾਂਚਾ :

ਰਾਜ ਦੇ ਸਰਕਲਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈਡਕੁਆਟਰ ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਸਰਕਲ ਦਾ ਮੁੱਖੀ ਪੀ. ਐਸ. ਕਲਾਸ I ਅਫਸਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਲ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਡਿਪਟੀ ਸਰਕਲ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਸਰਕਲ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਲ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁਆਇਨੇ ਅਤੇ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਰਕਲ ਵਿਚ ਲਗੇ ਮਾਸਟਰਾਂ/ਮਿਸਟਰੈਸਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਮਲ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਅਖਤਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਜਾਂ ਵੱਧ ਉਪ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ, ਹਾਈ ਅਤੇ ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸਿੱਖਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਅਖਤਿਆਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਯੋਗ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਕੰਮ :

ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਕੰਮ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਪੱਧਰ ਤੇ ਓ. ਐਸ. ਡੀ. (ਵਜ਼ੀਫੇ) ਉਪ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿਖਿਆ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਫੀਲਡ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਸਰਕਲ ਸੋਸ਼ਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਇਕ ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਨਾਲ ਜੋੜੀਆਂ ਕੁਝ ਸਹਾਇਤਾ ਯੂਨਿਟਾਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਚੇਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸਥਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਨ :—

- (ੳ) ਸਟੇਟ ਇੰਨਸਟੀਚੂਟ ਆਫ ਸਾਇੰਸ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ,
- (ਅ) ਆਡੋ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਏਡ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ,
- (ੲ) ਸਟੇਟ ਬਿਊਰੋ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਗਾਈਡੈਂਸ,
- (ਸ) ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਯੂਨਿਟ।

ਇਹ ਯੂਨਿਟ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਮੰਤਵ ਲਈ ਇਕ ਰਾਜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਯੂਨਿਟ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦਾ ਇਕ ਜਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਵਿਸਥਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਯੂਨਿਟ ਜੋ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ, ਸਟੇਟ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਫਾਰ ਵਿਮੈਨ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਟਿਆਲਾ, ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਖੇ ਇਕ ਇਕ ਇੰਨਸਰਵਿਸ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕੇਂਦਰ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਰਿਫਰੈਸ਼ਰ ਕੋਰਸ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾਡ 2

ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ

(ੳ) ਮੁੱਢਲੀ ਸਿਖਿਆ ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ 6—14 (ਸ਼੍ਰੇਣੀ 1 ਤੋਂ 8)

ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ 6—11 (ਜਮਾਤ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ):

(i) ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ:

31 ਮਾਰਚ, 1978 ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 12,401 ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ 12,211 ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ 190 ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਸੁਦਾ) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਸਨ।

(ii) ਦਾਖਲਾ :

ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਤਰ ਜੇਕਰ ਇਸ ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਟੀਚੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੈ। 30 ਸਤੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ 6—11 ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ 21.27 ਲੱਖ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ 30 ਸਤੰਬਰ, 1976 ਨੂੰ 20.59 ਲੱਖ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ 0.60 ਲੱਖ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਵਿਚੋਂ 30 ਸਤੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਕਰਮਵਾਰ ਔਸਤ 55 ਅਤੇ 45 ਸੀ।

(iii) ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਰਗ :

31 ਮਾਰਚ, 1978 ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਰਗ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 48,602 ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 47,366 ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਤੇ 1,236 ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਸੁਦਾ) ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 24,029 ਪੁਰਖ ਅਤੇ 24,573 ਇਸਤਰੀਆਂ ਹਨ।

ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ 11—14 (ਸ਼੍ਰੇਣੀ 6 ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ)।

(i) ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ :

31 ਮਾਰਚ, 1978 ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1,733 ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 1,645 ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ 88 ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਸੁਦਾ) ਸਕੂਲ ਸਨ। ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਸਾਝੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਸਕੂਲ ਹਨ।

ਸਾਲ 1977—78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ 240 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰਕੇ ਮਿੱਡਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ 480 ਆਸਾਮੀਆਂ, ਸੀ.ਐੱਫ. ਵੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ 480 ਆਸਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਆਰਟ ਐਂਡ ਕਰਾਫਟ ਦੀਆਂ 240 ਆਸਾਮੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 1974—75, 1975—76 ਅਤੇ 1976—77 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਪਗਰੇਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ 600 ਸਾਇੰਸ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

(ii) ਦਾਖਲਾ :

30-9-76 ਵਿਚ 5.62 ਲੱਖ ਦਾਖਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 30 ਸਤੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ 11—14 ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ 6.42 ਲੱਖ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੁਲ 0.80 ਲੱਖ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ ਵਿਚ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਕਰਮਵਾਰ ਔਸਤ 63 ਅਤੇ 37 ਸੀ।

(iii) ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਰਗ :

31 ਮਾਰਚ, 1978 ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਰਗ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 11,036 ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ 9,936 ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ 1,100 ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਨਜੂਰ ਸੁਦਾ) ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਲਿੰਗ ਵਾਰ ਗਿਣਤੀ 6,299 ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ 4,737 ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕ ਸੀ।

(ਅ) ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿਖਿਆ ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ 14--17

ਇਸ ਵਿੱਚ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ/11 ਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਹਨ ਇਹ ਹਨ ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ।

(i) ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ :

ਮਿਤੀ 31 ਮਾਰਚ, 1978 ਨੂੰ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1,582 ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 1,260 ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ 322 ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਨਜੂਰ ਸੁਦਾ) ਸਕੂਲ ਸਨ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 243 ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 108 ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ 135 ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਨਜੂਰ ਸੁਦਾ) ਸਕੂਲ ਸਨ। ਸਾਲ 1977-78 ਵਿਚ 150 ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਹਾਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ 150 ਆਸਾਮੀਆਂ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ, 600 ਆਸਾਮੀਆਂ ਮਾਸਟਰਜ/ਮਿਸਟਰੈਸਿਜ ਅਤੇ 150 ਆਸਾਮੀਆਂ ਪੀ.ਟੀ.ਆਈਜ ਦੀਆਂ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

(ii) ਦਾਖਲਾ :

30 ਸਤੰਬਰ, 1976 ਨੂੰ 14--17 ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ 2.70 ਲੱਖ ਸੀ ਜਦ ਕਿ 30 ਸਤੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਉਸੇ ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਦਾਖਲਾ 2.64 ਲੱਖ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ 0.6 ਲੱਖ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮਾਰਚ 1977 ਤੋਂ ਮਿੱਡਲ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਚਾਲੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਸਪਾਸ ਪ੍ਰਤੀਸਤਤਾ ਦਾ ਘੱਟ ਜਾਣਾ ਹੈ।

30 ਸਤੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਇਸ ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਕਰਮਵਾਰ 63 ਅਤੇ 37 ਸੀ।

6--11 ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 11--14 ਅਤੇ 14--17 ਉਮਰ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਘੱਟ ਪ੍ਰਤੀ-ਸ਼ਤਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵੱਖਰੇ ਮਿੱਡਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਜ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁੱਟਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਵਿਚਿਆ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

(iii) ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਰਗ :

31 ਮਾਰਚ, 1978 ਨੂੰ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ 23,901 ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 18,959 ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ 4,942 ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਨਜੂਰ ਸੁਦਾ) ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਲਿੰਗਵਾਰ ਵੇਰਵਾ 14,722 ਪੁਰਖ ਅਤੇ 9,179 ਇਸਤਰੀਆਂ ਹਨ।

31 ਮਾਰਚ, 1978 ਨੂੰ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਕੁੱਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 8,373 ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ 4,509 ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ 3864 ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਲਿੰਗਵਾਰ ਵੇਰਵਾ 4,812 ਪੁਰਖ ਅਤੇ 3,561 ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਨ।

ਕਾਂਡ 3

ਸਮਾਜਿਕ/ਬਾਲਗ ਸਿਖਿਆ

ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਖਿਆ ਸਕੀਮ ਰਾਜ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਚਲਦੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਹਰੇਕ ਸਾਲ 30 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੈਸ਼ਨ 31 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ 25 ਤੋਂ 30 ਕੇਂਦਰ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ, ਸਮਾਜ ਸਿਖਿਆ ਵਰਕਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਇਕ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸਰਕਲ ਸੋਸ਼ਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਤਰੀ ਕੇਂਦਰ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਪੁਰਖ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਮ ਜਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ। ਬਾਲਗ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿਲਾਈ ਕੱਚਾਈ ਅਤੇ ਰਸੋਈ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਲਗ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਕੀਮ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਦਿਸਟਰੀਕਟ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਖਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਵੀ ਚਾਲੂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਹਰ ਸਾਲ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

2. ਗੈਰ-ਰਸਮੀ (15--25 ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ)

ਸਮਾਜਿਕ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਕੀਮ ਦੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅਰਥਾਤ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਂਦਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੋ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਪਾਸ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ	ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਪਾਸ ਹੋਏ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	
ਫਰੀਦਕੋਟ	...	78	2,200	801
ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	...	91	2,071	1,130
ਜੋੜ	...	169	4,271	1,931

ਅੰਸ਼ਕਾਲੀ ਅਧਿਆਪਕ/ਇੰਸਟਰਕਟਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ 100 ਕੇਂਦਰ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੇਂਦਰ 30 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਕੂਲ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਪਿਛੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਿਸਾਨ ਅੱਖਰ ਗਿਆਨ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਯੋਜਨਾ :

ਇਹ ਸਕੀਮ 15 - 40 ਆਯੂ ਗੁੱਟ ਦੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਸੱਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਕੀਮਾਂ ਚਾਲੂ ਹੈ। ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸੱਠ ਕੇਂਦਰ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਅੰਸ਼ਕਾਲੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

11—14 ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਸਮੇਂ ਪਿਛੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਵਲ ਸਣੇ ਜੋ ਏ. ਗਾਦਾਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਚਾਲੂ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਜਲੰਧਰ, ਪਟਿਆਲਾ, ਰੋਪੜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਚਾਲੂ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੋ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿਲਾਵਾਰ ਵੇਰਵੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਲੜੀ ਨੰ.	ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਨਾਂ	ਚਾਲੂ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਦਾਖਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਪਾਸ ਹੋਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	
1.	ਪਟਿਆਲਾ	...	1	30	30
2.	ਰੋਪੜ	...	13	267	248
3.	ਜਲੰਧਰ	...	24	611	541
4.	ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	...	ਕੋਈ ਨਹੀਂ	ਕੋਈ ਨਹੀਂ	ਕੋਈ ਨਹੀਂ
	ਜੋੜ	...	38	908	819

ਕਾਂਡ 4

ਇਸਤਰੀ ਸਿੱਖਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਇਸਤਰੀ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਚੇਤ ਹੈ।

ਰਾਜ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਮਿਡਲ/ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 9,50,248 ਅਤੇ ਮਿਡਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2,38,667 ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਪੱਧਰ ਤੇ 96,685 ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਵਿਸ਼ੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਚ, ਸਿਲਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਘਰੇਲੂ ਦਸਤਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਤਜਰਬਾ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਾਇੰਸ ਗਰੁੱਪ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਾਂਡ 5

ਕਿੱਤਾ ਸਿੱਖਿਆ

ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਦਮ ਸਕਤੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਤੇ ਚੌਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸੈਕਟਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ,

ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸੇਧ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਅਮਲ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਜਿਸ ਲਈ ਇਕ ਖਾਸ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਦੀ ਉਚ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਵਜੋਂ 100 ਚੋਣਵੇਂ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮਿਡਲ ਵਿਭਾਗਾਂ ਅਤੇ 50 ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ। 11—14 ਉਮਰ ਗੁੱਟ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਹੱਥ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣਾ ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੁਨਰਵੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸਿਖਿਆ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਚ-ਯੋਗ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਣ ਜਾਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ। ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ :

<u>ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ :</u>	(ਰੁਪਏ)
1. ਇਕ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਸ਼ੈਡ	... 10,000
2. ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲ ਸਾਜ਼ ਸਮਾਨ	... 10,000
3. ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲ ਕੱਚਾ ਮਾਲ	... 5,000
4. ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲ ਤਕਨੀਕੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ	... 500
<u>ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ :</u>	
1. ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ੈਡ	... 20,000
2. ਇਕ ਟਰੇਡ ਲਈ ਸਮਾਨ (1974—75)	... 10,000
3. ਦੋ ਟਰੇਡਾਂ ਲਈ ਸਮਾਨ (1975—76)	... 20,000
4. ਇਕ ਟਰੇਡ ਲਈ ਕੱਚਾ ਮਾਲ (1974—75)	... 5,000
5. ਦੋ ਟਰੇਡਾਂ ਲਈ ਕੱਚਾ ਮਾਲ (1975—76)	... 6,000

ਤਿੰਨ ਅਧਿਆਪਕ ਜਿਹੜੇ ਖਾਸ ਕਿੱਤੇ ਵਿਚ ਆਈ.ਟੀ.ਆਈ. ਵਾਲੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਸਮੇਤ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਹਨ ਅਤੇ 150—300 ਰੁਪਏ ਦੇ ਗਰੇਡ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮਿਡਲ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸਤਕਾਰੀ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਇਸਤਰੀ ਅਧਿਆਪਕ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ 300—600 ਰੁਪਏ ਗਰੇਡ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਟੈਕਨੀਕਲ ਟਰੇਡ ਮਾਸਟਰ ਹਰ ਇਕ ਚੁਣੇ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੋਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੇ ਵੇਚਵੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਮਿਡਲ ਵਿਭਾਗ

ਲੜਕਿਆਂ ਲਈ :

- (ੳ) ਤਰਖਾਣਾ
- (ਅ) ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ

- (ੲ) ਮਕਾਨ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਮੁਰੰਮਤ
- (ਸ) ਘਰੇਲੂ ਤਾਰਾਂ ਲਾਉਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਘਰੇਲੂ ਪੁਰਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ।
- (ਹ) ਟਰਾਂਜਿਸਟਰਾਂ ਦੀ ਅਸੈਂਬਲਿੰਗ, ਆਵਾਜ਼ ਸੈਟ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਮੁਰੰਮਤੀ ਕਰਨੀ।
- (ਕ) ਇਕੋਹਰਾ ਸਿਲੰਡਰ ਡੀਜ਼ਲ ਇੰਜਨ (ਕੰਮ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ)।

ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ :

- (ੲ) ਘਰੇਲੂ ਤਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਘਰੇਲੂ ਪੁਰਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ।
- (ਅ) ਟਰਾਂਜਿਸਟਰਾਂ ਦੀ ਅਸੈਂਬਲਿੰਗ, ਆਵਾਜ਼ ਸੈਟ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨੀ।
- (ੲ) ਚਮੜਾ ਰੰਗਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ
- (ਸ) ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਟਾਕੇ ਸਮੇਤ ਦਰਜੀ ਦਾ ਕੰਮ।
- (ਹ) ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਬੁਣਾਈ।
- (ਕ) ਮਸ਼ੀਨੀ ਕਢਾਈ।

ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ :

1. ਖੇਤੀਬਾੜੀ
2. ਸਿਵਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ
3. ਅਲੈਕਟਰੀਕਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ
4. ਮਕੈਨੀਕਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ
5. ਐਗਰੋ ਮਕੈਨਿਕ
6. ਆਟੋ ਮੋਬਾਈਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ।
7. ਕੰਮੀਕਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ।
8. ਸਕੱਤਰੇਤ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ।
9. ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ (ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਲੀ ਬੁਣਾਈ।)
10. ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ (ਧਾਗੇ ਦੀ ਸਿਲਾਈ ਕਰੋਸ਼ੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨ ਆਦਿ ਦੀ ਬੁਣਾਈ)।
11. ਖੇਲਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਣਾ
12. ਚਮੜੇ ਦਾ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਣਾ
13. ਫਰਨੀਚਰ ਬਣਾਉਣਾ।

ਇਹ ਕੋਰਸ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹਨ ।

• ਇਹ ਸਕੀਮ 1975-76 ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਲੂ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਪਸਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਥੋੜੇ ਵਿੱਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਪਲਾਨਿੰਗ ਵਿਭਾਗ ਸਾਲ 1977-78 ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਛੱਡ ਅਲਾਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪਸਾਰ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤੇ ਛੱਡ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ।

ਕਾਂਡ 6

ਅਮਲੀ ਸਿਲਪ ਸਿਖਿਆ ਸਕੀਮ

ਸਾਲ 1964 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿਚ ਏਅਰਵਾਈਸ ਮਾਰਸਲ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕੰਟਰੋਲ ਅਧੀਨ ਅਮਲੀ ਸਿਲਪ ਸਿਖਿਆ ਸਕੀਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਕੀਮ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਤਕਨੀਕੀ ਆਧਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ ਅਤੇ ਅਲੈਕਟ੍ਰੀਸ਼ੀਅਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰੇਡੀਓ, ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਕਿੱਤੇ ਕਰਮਵਾਰ 6ਵੀਂ, 7ਵੀਂ ਅਤੇ 8ਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਹਨ । 181 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਪਾਇਲਟ ਟੈਕਨੀਕਲ ਟੀਚਰਜ਼ ਟਰੇਨਿੰਗ ਇਨਸਟੀਚਿਊਟ ਮਾਹਿਲਪੁਰ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਤੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਪਿਛੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਅਮਲੀ ਕਲਾ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਮਲੀ ਕਲਾ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਇਕ ਉਤਪਾਦਨ ਉਦਮ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਪੀ. ਟੀ. ਟੀ. ਟੀ. ਆਈ., ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਵਿਖੇ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਕੜੀ ਦੇ ਪੱਟੜਿਆਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਢ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਟੜਿਆਂ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਲੀਪਰ ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਵਿਖੇ ਚੀਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਫੱਟੀਆਂ ਅਤੇ ਬਟਨ ਜੋ ਪਟੜਿਆਂ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਏ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਟਿੰਗ ਫਿਨਿਸ਼ਿੰਗ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ।

1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪੀ. ਟੀ. ਟੀ. ਟੀ. ਆਈ., ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਨਿਸਚਿਤ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਟਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ 98 ਕਿੱਤਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ ਵਿਚ ਤੀਬਰ ਅਮਲਾ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । 13 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਮਲੀ ਕਲਾ ਸਿਖਿਆ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ 36 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਇਕ ਰਿਫਰੈਂਸਰ ਕੋਰਸ ਕਰਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚਾ ਅਮਲਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮੁੜ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਅਮਲੀ ਸੁਧਾਰ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਅਮਲੀ ਕਲਾਵਾਂ ਸਿਖਿਆ 10 ਜਮ੍ਹਾਂ 2 ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਮੂਨਾ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਹ ਸਾਫ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋਕਿ ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ।

ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ 17 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਲੈਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਸਲ ਵਿਚ 6 ਸਕੂਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਲਏ ਗਏ।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਆਵਰਤਕ ਖਾਲੀ ਆਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਸਭ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਰਥਾਤ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ., ਅਤੇ ਸੀ. ਅਤੇ ਵੀ ਮਾਸਟਰ/ਮਿਸਟਰੈਸਾਂ ਅਤੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਨੂੰ ਤੱਥ ਅਰਥ ਅਧਾਰ ਤੇ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਆਸਾਮੀ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਤੇ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਹਾਨੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ ਕੌਲ, ਤੁਰੰਤ ਜਰੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਫਤਰ ਰਾਹੀਂ ਚੁਣੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਸਦਾ ਤਿਆਰ ਪਰ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਭਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਰਿਪੋਰਟ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਗਤੀ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਡਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਂਤਿਕ ਕਾਡਰ ਵਿਚ ਅੱਧੋ-ਅੱਧ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਭਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਾਂਤਿਕ ਕਾਡਰ ਨੂੰ 50% ਕੋਟਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਦਮ ਸਦਕਾ ਇਸ ਕਾਡਰ ਦੀ ਚਿਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਗਈ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਚੁਣੇ ਗਏ 15 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚ ਬੇਰੁਜਗਾਰੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ 34 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ।

ਆਰਟ ਤੇ ਕਰਾਫਟ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਿੰਨ ਪੇਸ਼ਗੀ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿਤੀ ਹੈ ਇਸੇ ਪੰਟਰਨ ਤੇ ਸੀ. ਅਤੇ ਵੀ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀਆਂ ਲੈਣ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ. ਅਤੇ ਵੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਉਕਤ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਨੇ ਨਿਗਰਾਨ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਉਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੇ ਪਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਅਵਸ਼ਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਗੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਓਰੀਐਂਟੇਸ਼ਨ ਸੇਵਾ ਦੌਰਾਨ ਸਮੇਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਿਖਿਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੋਂ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਅਗਵਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਿਪੋਰਟ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਯੂਨਿਟਾਂ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਰੀਤ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਤੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਲਈ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਘਟਾਕੇ 17 ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਯੂਨਿਟਾਂ ਅਤੇ 7 ਓ. ਟੀ. ਯੂਨਿਟਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਨਰ ਸਿਖਲਾਈ/ਸੇਵਾ ਦੌਰਾਨ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਹੈ:—

ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਤੀ ਗਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ
1. ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ.	289
2. ਸੀ. ਅਤੇ ਵੀ.	239
3. ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਮਾਸਟਰ/ਮਿਸਟਰੈਸ	511
4. ਮਿਡਲ/ਹਾ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀ	418
5. ਡੀ. ਪੀ. ਓ./ਪੀ. ਟੀ. ਆਈ.ਜ ਅਤੇ ਐਨ. ਡੀ. ਐਸ. ਆਈਜ	206

ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਛੁੱਟ 1211 ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਕਾਂਡ 9

ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

1. ਪੂੰਜੀਗਤ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਖਰਚ :

ਸਾਲ 1977-78 ਲਈ ਵਿਕਾਸ ਮੱਦ ਆਮ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ 1,301.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਲਈ 1,084.75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰੱਖੇ ਗਏ ਜਿਸ ਵਿਚ 1,072.75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਆਮਦਨ ਦਾ ਹਿਸਾ ਸੀ ਅਤੇ 12.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪੂੰਜੀ ਅੰਸ਼ ਦੇ ਸਨ। ਆਮਦਨ ਲੇਖੇ ਤੇ 1,072.75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਸਲ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 1977-78 ਲਈ ਸੋਧੇ ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਵਿਚ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 1,014.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨਤ ਖਰਚ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਮੁੜ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਆਮਦਨ ਲੇਖੇ ਤੇ ਅੰਤਿਮ ਪੂੰਜੀ 1,013.42 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਿਖਾਈ ਸੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਪੂੰਜੀ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਮੁੱਖ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ (ਭਵਨ ਤੇ ਸੜਕ) ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਸੋਧੇ ਪੂੰਜੀ ਖਰਚ ਨੂੰ 12 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਰਜਾਇਆ ਸੀ।

1,025.42 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਪੂੰਜੀ ਖਰਚ (1013.42 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਆਮਦਨ ਅੰਸ ਅਤੇ 12.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪੂੰਜੀ ਅੰਸ) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 1977-78 ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਖਰਚ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :—

ਸੈਕਟਰ ਦਾ ਨਾਂ	ਯੋਜਨਾ ਖਰਚ ਮੂਲ	ਅੰਤਿਮ	ਅਸਲ ਖਰਚ ਕਾਲਮ 4 ਤੋਂ ਕਾਲਮ 3	ਤੱਕ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ
				(ਰੁਪਏ ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ)
1	2	3	4	5
1. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੇ ਮਿਡਲ ਆ.	821.00	749.96	736.49	98.20%
	ਪੂੰਜੀ	2.00	2.00	100%
2. ਸੈਕੰਡਰੀ ਆ.	2,44.42	259.59	251.95	97.05%
	ਪੂੰਜੀ	10.00	10.00	100%
3. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਆ.	7.33	3.87	3.15	81.39%
ਕੁਲ ਆਮਦਨ	1,072.75	1,013.42	991.59	97.84%
ਪੂੰਜੀ	12.00	12.00	12.91	107.50%

ਉਕਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਆਮਦਨ ਪੱਖ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, 97.84% ਦਾ ਕੁਲ ਯੋਜਨਾ ਖਰਚ ਬਹੁਤ ਠੀਕ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਪੂੰਜੀ ਅੰਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਯੋਜਨਾ ਖਰਚ 107.58% ਹੈ।

11. ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਸਤੂਗਤ ਟੀਚੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਸਤੂਗਤ ਟੀਚੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

1. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ

ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ 1721 ਵਿਗਿਆਨ ਕਿੱਟਾਂ ਖਰੀਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਭ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਮਿਡਲ, ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਕਿੱਟਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

(ii) ਸਿੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਆਯੂ ਗਰੁੱਪ 6-11

(ੳ) ਸਰਕਾਰੀ, ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜ਼ੂਰ ਸ਼ੁਦਾ) ਅਤੇ ਅਨਰੈਕੋਗਨਾਈਜ਼ਡ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਮਾਤ 1 ਤੋਂ 5 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਗਿਣਤੀ 22.50 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 22.71 ਲੱਖ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਾਖਲਾ ਗਿਣਤੀ 117.9% ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 118.4% ਹੋ ਗਈ।

(ਅ) ਹੋਰ ਦਾਖਲਾ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਹਰ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ 500 ਆਸਾਮੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ।

(ੳ) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਫਰਨੀਚਰ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਟਾਟ (ਤੱਪੜ) 1,500 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ।

(iii) ਸਿੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਆਯੂ ਗਰੁੱਪ 11--14

ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਾਂ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ 6 ਤੋਂ 7 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾਂ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਲ 1977-78 ਵਿਚ ਵਧ ਕੇ 6.42 ਲੱਖ ਹੋ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਲ 1976-77 ਵਿਚ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 5.62 ਲੱਖ ਸੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 64,000 ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੁਲ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਨਾਂ ਦਰਜ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ 55.6% ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 57.5% ਹੋ ਗਈ ।

(ਅ) ਦਿਹਾਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ 240 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਵੱਧਾ ਕੇ ਮਿਡਲ (ਅਠਵੀ) ਪੱਧਰ ਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ 200 ਦਾ ਟੀਚਾ ਸੀ ।

(ੳ) ਅਠਵੀਂ (ਮਿਡਲ) ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਦੋ ਵਿਗਿਆਨ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਇਕ ਡਾਕਟਰੀ ਗਰੁੱਪ ਲਈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਗੈਰ ਮੈਡੀਕਲ ਗਰੁੱਪ ਲਈ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਲ 1974-75 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1976-77 ਦੌਰਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦੀ ਮਿਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ 600 ਆਸਾਮੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ/ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮਿਡਲ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਕਿੱਟਾਂ ਦੇ 541 ਸੈਟ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ।

(ਸ) ਸਾਲ 1974-75 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1976-77 ਦੌਰਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਵਧਾ ਕੇ ਮਿਡਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਲਈ 13.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫਰਨੀਚਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਸਿੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰ ਆਯੂ ਗਰੁੱਪ 14--17 ਦਿਹਾਤੀ ਸਮਾਜ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 150 ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਵਧਾਕੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ ਟੀਚਾ 75 ਸਕੂਲ ਸਨ ।

ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ—ਹੋਰ ਸੁਧਾਰ

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ।

ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸੰਭਾਵਨਾ

ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਅਮਲੇ ਦੀਆਂ 4012 ਆਸਾਮੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ।

ਸਿਖਿਆ ਸੁਧਾਰ

ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਨਵੇਂ ਢਾਂਚੇ 10 ਜਮ੍ਹਾਂ 2 ਜਮ੍ਹਾਂ 3 ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ 1 ਮਾਰਚ, 1978 ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਚਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਢੰਗ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਾਂਡ 11

ਸਬੰਧ ਯੂਨਿਟਾਂ(ੳ) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਿਖਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆਰਥਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਖੁਸਹਾਲੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

1969-70 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 7 ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ, 19 ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ 29 ਸਰਕਾਰੀ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਕੋਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਚੋਣਵਾਂ ਵਿਸ਼ਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਆਪਣੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਲਈ 4 ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਫਾਰਮਾਂ (ਖੇਤਾਂ) ਵਿਚ ਭੇਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ 9 ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, 129 ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਅਤੇ 44 ਸਰਕਾਰੀ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਕੋਲ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹਨ।

ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਗਤੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੈਂਪਸ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜ ਦੇ ਅੱਠ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ 480 ਚੋਣਵੇਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਬਾਲਗਾਂ/ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸਾਖਰਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸਾਖਰਤਾ ਦਾ ਮੰਤਵ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਕ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ।

ਇਹ ਯੂਨਿਟ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਗ ਭਗ 30 ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਸਬੰਧੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਦਰਸ਼ਨ ਸਰਵਣੀ ਸਿਖਿਆ

ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਿਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ 847 ਫਿਲਮਾਂ ਉਧਾਰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

- ਇਸ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ 29 ਸਿਖਿਅਕ ਕਿੱਟਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 20 ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, 590 ਸਲਾਈਡਾਂ, ਇਕ ਸਲਾਈਡ ਪਰਾਜੈਕਟਰ, 5 ਰੀਕਾਰਡ ਕੀਤੀਆਂ, ਟੇਪਾਂ ਇਕ ਟੇਪ ਰਿਕਾਰਡਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪੁਸਤਕਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਮੰਤ੍ਰਾਲੇ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਭਾਗ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਹੀ

ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆ ਗਈਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਫਰਵਰੀ, 1977 ਦੌਰਾਨ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਪਸਾਰ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ਵਿਚ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਹ ਕਾਰਜ ਦਰਸਨ ਸਰਵਣੀ ਯੂਨਿਟ ਦੀਆਂ ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਨ।

(ੲ) ਵਿਗਿਆਨ ਸਿਖਿਆ

ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਗ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਯਤਨਸੀਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਇਸ ਸਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਲੱਗੇ ਜੋ ਥੀ ਟੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਕੋਰਸ ਜੋ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਤਵ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਡਿਮਾਨਸਟਰੇਸ਼ਨ ਕਿੱਟਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਲਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ-ਚਲਾਉ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਗਿਆਨ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਬਾਰੇ ਹੰਦਾਇਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕੁਲ 1211 ਜੇ.ਬੀ. ਟੀ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਤੀ ਗਈ।

ਵਿਗਿਆਨ ਡਿਮਾਨਸਟਰੇਸ਼ਨ ਕਿੱਟਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ ਡਿਮਾਨਸਟਰੇਸ਼ਨ ਕਿੱਟਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਈਆਂ ਹਨ। ਐਨ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ, ਦੇ ਮਾਹਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿੱਟਾਂ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿੱਟਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੰਟਰੋਲਰ ਆਫ ਸਟੇਰਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਅਮਲੇ ਨੇ ਪੂਰਬ ਬਣਤਰ ਨਮੂਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਜਾਚ ਕੀਤੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿੱਟਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਪਰੇਟਸਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲ 3050 ਰੁਪਏ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਲ ਕੀਮਤ 7.32 ਲੱਖ ਤੱਕ ਸੀ।

ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਮੇਲੇ

ਰਾਜ ਭਰ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਮੇਲਿਆਂ ਲਈ ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਫਰੀਡਕੋਟ, ਬਠਿੰਡਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਦਰਵਾਂਜੇ ਦੌਰਾਨ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਮੇਲੇ ਹੋਏ।

ਹਰ ਇਕ ਜਿਲੇ ਵਿਚ ਹੋਏ ਵਿਗਿਆਨ ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਠੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੇ 13 ਤੋਂ 18 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੋਏ ਵਿਗਿਆਨ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਕਪੜਾ ਵਰਕਰ ਸਿਖਿਆ ਸੰਸਥਾ (ਹਾਈ ਸਕੂਲ) ਫਗਵਾੜਾ ਵਿਖੇ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।

ਇਹ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਭਾਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ, ਵਿਵਾਦਾਂ, ਟੈਸਟਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹੀ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ 554 ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਈ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਰਾਜ ਵਿਚ 800 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ

ਅਤੇ 200 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਪਟਿਆਲਾ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦਾ ਕਰਮਵਾਰ ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਦਰਜਾ ਰਿਹਾ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਲਈ 26 ਅਕਤੂਬਰ, ਤੋਂ 28 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਗਿਆਨ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ 400 ਸਾਲਾ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਮਲੇ ਦੇ ਚਾਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਉਤਮ ਨੁਮਾਇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚੋਣ ਲਈ ਜੱਜ ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਰਾਜ ਦੇ 35 ਸਕੂਲਾਂ ਵੱਲੋਂ 156 ਨੁਮਾਇਸ਼ੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਹਿਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਕਰਮਵਾਰ ਗਿਣਤੀ 172 ਅਤੇ 57 ਸੀ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਖੋਜ ਪ੍ਰੀਖਿਆ

ਐਨ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ ਹਰ ਸਾਲ ਇਕ ਮੁਕਾਬਲਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੇਵਲ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਇਸ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਵਾਧਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਸਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਚੋਣਵੇਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਸਿਕ ਸਾਇੰਸ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰੇਟ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਤੱਕ ਅਧਿਐਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 10ਵੀਂ ਅਤੇ 11ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਕੂਲ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੀ ਰਕਮ 150 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਅਤੇ 12ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਲਈ 200 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ 10ਵੀਂ, ਗਿਆਰਵੀਂ ਅਤੇ 12ਵੀਂ ਜਮਾਤਾਂ ਲਈ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਰਸਾਇਣਕ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਲੀਹਾ ਲਈ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਆਈਟਮਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ (10ਵੀਂ, ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਜਾਂ ਪੂਰਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ) ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਰਕਸ਼ਾਪ, ਸੈਮੀਨਾਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਜਿਲ੍ਹਾ ਤੀਬਰ ਸਿਖਿਆ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ, ਸੰਗਰੂਰ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਠਿਤ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਮਿਤੀ 9 ਤੋਂ 11 ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਬੀ ਐਸ ਸੀ ਬੀ ਐਡ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਡਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਐਪਰੈਟਸ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ 58 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਸਿਖਿਆ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਸੈਲ ਤਹਿਤ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਪਰਿਸੀਮਾ ਦੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਪਿੰਮੀਪਲ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਤਿ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਅਮਲੇ ਨੇ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਡੀਓ ਥਾਹੀ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਸਿਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਮਾਰੀ ਰਹਿਮਾਨ ਨੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੀਮਤੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਬਟਾਲਵੀ ਜਲੰਧਰ ਰੋਡੀਓ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪ੍ਰਸਾਰਣਾ ਹੈ, ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਰੋਡੀਓ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ।

(ਸ) ਰਾਜ ਮੁਲਾਕਣ ਯੂਨਿਟ

ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਗੁਣਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰਾਜ ਮੁਲਾਕਣ ਯੂਨਿਟ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਅਤੇ ਢੰਗਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਯੂਨਿਟ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਢੰਗ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਲਾਕਣ ਦੀ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਸਥਿਤੀ ਗਿਆਨ ਦੇਣਾ, ਮੁਲਾਕਣ ਤੇ ਸਹਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਲਈ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਦਾਇਤ।

ਚੌਥੀ ਯੋਜਨਾ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਯੂਨਿਟ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਚੌਣਵੇਂ 132 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਮਾਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਨਿਰਧਾਰਣ ਸਿਖਿਆ ਕਲੰਡਰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਰਡ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ (ਹੋਮ ਵਰਕ) ਲਈ ਬੜਵੀਂ ਯੋਜਨਾ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਪ੍ਰਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਨਿਮਨ ਢੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

1 ਵਿਵਰਣਕਾਵਾਂ

- (i) ਯੂਨਿਟ ਟੈਸਟ ਪੇਪਰ
- (ii) ਛੋਟੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਪੇਪਰ

2 ਵਰਕਸਾਪਾਂ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

3 ਮੁਲਾਕਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ

ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਯੂਨਿਟ ਨਿਮਨ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ —

- (i) ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਾਕਣ ਦੀ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦੋ-ਦਿਨਾ ਵਰਕਸਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ।
- (ii) 9ਵੀਂ ਅਤੇ 10ਵੀਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪਰਚੇ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਕਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਚਾਰ-ਦਿਨਾ ਵਰਕਸਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ।
- (iii) ਵਰਕਸਾਪ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਟੈਸਟ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸੋਧ ਕਰਨਾ—ਇਕ ਵਰਕਿੰਗ ਗਰੁੱਪ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

4 ਟੈਸਟ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਅਜਮਾਉਣਾ

ਯੂਨਿਟ ਟੈਸਟ/ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਐਨ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਮੁਲਾਕਣ ਤੇ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(ਹ) ਰਾਜ ਅਗਵਾਈ ਬਿਊਰੋ

ਰਾਜ ਅਗਵਾਈ ਬਿਊਰੋ ਸਾਲ 1960-61 ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੋਰਸਾਂ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਪਖੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਰਾਜ ਅਗਵਾਈ ਬਿਊਰੋ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੇਵਲ ਪੇਸ਼ਾਵਾਰਾਨਾ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਗੁਣਾਤਮਕ ਸੁਧਾਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਜੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਗਵਾਈ ਇਕ ਵਿਵਸਥ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜ ਵਿਚ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਊਰੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨ ਅਮਲੇ ਦੀ ਸੇਧ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਤਨਸੀਲ ਹੈ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅਗਵਾਈ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸੇਧ ਨਿਧਾਰ ਕੋਰਸ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਗਵਾਈ ਲੀਗਾਂ ਤੇ ਚਲਣਾ ਸੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਕਪੂਰਥਲਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਜਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਸਟਰ/ਮਿਸਟਰੀਸਾਂ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਰਿਪੋਰਟ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਪਠਾਨਕੋਟ, ਬਟਾਲਾ ਜਗਰਾਉਂ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਮੁਕਤਸਰ ਅਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿਖੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਚਰਿਤਰ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ, ਚਰਿਤਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਅਤੇ ਚਰਿਤਰ ਸਪਤਾਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਜਿਲਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਐਨ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਡਿਪਲੋਮਾ ਕੋਰਸਾਂ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ।

ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ 300 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਮੁੱਚੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਕਿ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਨਿਪੁਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਾਲਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਚਰਿਤਰ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੂਚਨਾ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਇਸ ਬਿਊਰੋ ਦੇ ਅਵਸਰ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਵੀ ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸਲਾਹਦੇਣ ਲਈ ਵਾਰ ਵਾਰ ਜਾਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਕ) ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਸੈਲ

(i) ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਸੈਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਲ 1978-79 ਲਈ ਈ ਟੀ ਸੈਲ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਰੂਪ-ਰੇਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮ-ਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ।

(ii) ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

(ੳ) ਲੇਖ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ —ਤੀਹ ਰੇਡੀਓ ਲੈਸਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਈ. ਟੀ. ਸੈਲ ਰਾਹੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਸਾਮਲ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ।

(ਅ) ਸਕੂਲ ਟਾਈਮ ਟੇਬਲ ਵਿਚ ਰੋਡੀਓ ਪੀਰੀਅਡ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਸਾਰ ਸੁਣ ਸਕਣ।

(iii) ਸੈਮੀਨਾਰ/ਕੋਰਸ/ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਈ ਟੀ ਅਮਲੇ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

(ਜ) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ-ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ --

(iv) ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ

(v) ਸਿਖਿਆ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਲੈਕਚਰ :

(vi) ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਫਿਲਮ ਮੁਹਿੰਮ .

ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚ ਦਰਸਨ

ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਫਿਲਮ ਮ ਮੁਹਿੰਮ ਅਧੀਨ ਸਕਰੀਨਿੰਗ ਕਰਨ ਲਈ 10 ਫਿਲਮਾਂ ਤੇ ਪੂਨਰ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਰਾਜ ਦੇ 68 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਚਿਲਡਰਨ ਫਿਲਮ ਕਲੱਬ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

(vii) ਯੁਵਦਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

(ੳ) ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਮੀਟਿੰਗ -- ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਟਿਆਲਾ ਜਿਲ੍ਹਾ ਦੇ 26 ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ 22 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਸਿਖਿਆ ਸੇਧ ਕੌਰਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਯੁਵਦਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਸੇਧ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਮਨ ਕੌਰਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

(1) ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀਆਂ ਲਈ 5 ਅਕਤੂਬਰ, 1977

(2) ਅਧਿਆਪਕ-ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਲਈ 7 ਅਕਤੂਬਰ, 1977 ਤੋਂ 8 ਅਕਤੂਬਰ, 1977 ਤੱਕ

(3) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਗੂਆਂ ਲਈ 18 ਅਕਤੂਬਰ, 1977 ਤੋਂ 20 ਅਕਤੂਬਰ, 1977 ਤੱਕ।

46 ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀਆਂ, 106 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਅਤੇ 102 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੌਰਸਾਂ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ।

(ਅ) ਯੁਵਦਲ ਦੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ 17ਵੀਂ ਮੀਟਿੰਗ 9 ਮਾਰਚ, 1978 ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਹੋਈ।

(viii) ਬਦੋਸੀ ਸਿਖਿਆ ਸਾਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਚੋਰੇ

(ix) ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਬੋਰਡ ਮੀਟਿੰਗ

ਕਾਡ 12—ਫੁਟਕਲ

(i) ਬੱਜਟ —ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸਕੂਲ) ਦੇ 1976-77 ਦੌਰਾਨ ਹਿੱਸੇ-ਵਾਰ ਅਸਲ ਖਰਚਾ ਅਤੇ 1977-78 ਲਈ ਅੰਤਿਮ ਗ੍ਰਾਂਟ ਹੇਠ ਅਨੁਲੱਗ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਆਮਦਨ ਬਜਟ —ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਆਮਦਨ ਇਸਦੇ ਖਰਚੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਆਮਦਨ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਲਈਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਟਿਊਸ਼ਨ ਫੀਸਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਭਾਗੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਫੀਸਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 1976-77 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਸਲ ਆਮਦਨ 83,77,000 ਪੁਏ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਲ 1977-78 ਲਈ ਆਮਦਨ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ 91,82,000 ਰੁਪਏ ਸੀ।

ਅਨੁਲੱਗ

1977-78 ਲਈ ਬੱਜਟ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਹਿੱਸੇਵਾਰ ਵੰਡ —

	ਅਸਲ ਖਰਚਾ	ਅੰਤਿਮ ਗ੍ਰਾਂਟ
		(ਰਕਮ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ)
ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿਖਿਆ		
(ੳ) ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ (ਮੁਆਇਨਾ)	39,31	43,56
(ਅ) ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ	22,73,33	24,91,44
(ੲ) ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ	16,45	17,50
(ਸ) ਪੰਚਾਇਤ ਰਾਜ ਲਈ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ	95	99
(ਹ) ਹੋਰ ਖਰਚੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮਿਡ ਡੇ ਮੀਲਜ਼	10,79	22,21
ਕੁਲ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿਖਿਆ	23,49,81	25,75,70
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ		
(ੳ) ਸੰਚਾਲਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਜਿਲ੍ਹਾ ਦਫਤਰ	66,74	67,54
(ਅ) ਸਰਕਾਰੀ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ	23,07,19	23,22,39
(ੲ) ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ	3,41,40	33,834
(ਸ) ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ	6	6
(ਹ) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜੀਫੇ	15,40	91,47
(ਕ) ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸੈਮੀਨਾਰ ਅਤੇ ਰੀਫਰੈਸ ਕੋਰਸ ਸਿਖਲਾਈ ਸਕੂਲ	10,59	15,55
ਕੁਲ ਬੀ ਸੈਕੰਡਰੀ	27,41,38	27,65,35

	ਅਸਲ ਖਰਚਾ	ਅੰਤਿਮ ਗ੍ਰਾਟ
	(ਰਕਮ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ)	
<u>ਐਚ ਜਨਰਲ</u>		
(ੳ) ਸੰਚਾਲਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ..	37,01	46,92
ਹੈਡਕੁਆਰਟਰ—ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਲਜ ਸਾਈਡ ਖਰਚਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।		
(ਅ) ਹੋਰ ਖਰਚੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਟ੍ਰਾਨਸਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵਿਭਾਗੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਗ੍ਰਾਟ	6,19	6,98
ਕੁਲ ਐਚ ਜਨਰਲ ...	43,20	53,90
<u>ਬਾਲਗ ਸਿੱਖਿਆ</u>		
(ੲ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ :		
(ੳ) ਬਾਲਗ ਸਿੱਖਿਆ ..	14,28	15,34
(ਸ) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ		11
ਕੁਲ “277 ਸਿੱਖਿਆ” ..	51,48,67	54,10,40

(ii) ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ

ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸਾਖਾ ਕਿੰਡਰ ਗਾਰਡਨ ਔਰੀਐਂਟਲ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਜੂਨੀਅਰ ਬੇਸਿਕ ਟਰੇਨਿੰਗ ਭਾਗ I ਅਤੇ II ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਨੁਪੂਰਕ ਸਾਲਾਨਾ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਹੈ:—

	ਕਿੰਡਰ ਗਾਰਡਨ	ੳ. ਟੀ	ਜੇ ਬੀ ਟੀ ਭਾਗ I	ਜੇ ਬੀ. ਟੀ ਭਾਗ II
ਅਨੁਪੂਰਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆ 1977	ਨਿਲ	90	423	434
ਸਾਲਾਨਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ 1977	17	648	1,868	2,859
ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਪਾਸ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ —				
ਸਾਲਾਨਾ 1977	100%	98.94%	89.1%	94%
ਸਤੰਬਰ, 1977	ਨਿਲ	100%	90.19%	96.3%

(iii) ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਗ੍ਰਾਟ

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਲਈ ਵਿਭਾਗ ਸਕੂਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਚੌਖੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਉਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਬਲਕ ਪਰਚੇਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੀਆਂ

ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਹੈ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਰਾਹੀਂ 41,978 ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਪੁਸਤਕਾਂ, 418 ਸਕੂਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖਰੀਦੀਆਂ। ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਸਟਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਸੰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸਾਧਾਰਨ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਰਤਕ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਪੱਧਰ ਅਵਸ ਹੀ ਉੱਚਾ ਉੱਠੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤਰ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਗ੍ਰਾਂਟ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ 1 ਦਸੰਬਰ, 1967 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ 573 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਹਰੇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲ ਦੇ ਘਾਟੇ ਦਰ 95% ਸਹਾਇਤਾ ਗ੍ਰਾਂਟ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਮਲੇ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਲਈ 3,55,540 ਰੁਪਏ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਮਲੇ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਭਤਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਚਨ-ਬੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਵਚਨ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1974 ਤੋਂ 1 ਸਤੰਬਰ, 1977 ਤਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਡੀ ਏ. ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੇ ਥੀ ਟੀ. ਅਤੇ ਮਾਸਟਰ/ਮਿਸਟਰੈਸਾਂ ਦੇ ਤਨਖਾਹ ਪੈਮਾਨੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

(IV) ਵਜੀਫੇ

568 ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਵਜੀਫੇ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਲਈ 6 ਵੀਂ 7ਵੀਂ 8ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾ ਬਾਪ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ 8000 ਰੁਪਏ ਤਕ ਹੈ। ਵਜੀਫਿਆਂ ਦੀ ਦਰ 15 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ 3,06,000 ਰੁਪਏ ਹਨ।

ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਜੀਫੇ

2,548 ਵਜੀਫੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਅਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਜੀਫੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦਰ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ —
ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ (6,75,000 ਰੁਪਏ)

ਕ੍ਰਮ ਨੰ	ਵਜੀਫਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਆਮਦਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ	ਵਜੀਫੇ ਦੀ ਦਰ	ਵਜੀਫੇ ਦਾ ਸਮਾ
1	302	ਰੁਪਏ ₹ 8,000	₹ 15	2 ਸਾਲ (9ਵੀਂ-10ਵੀਂ)
2	55	₹ 3,600	₹ 25	3 ਸਾਲ (9ਵੀਂ ਤੋਂ 11ਵੀਂ)
3	2,191	6,000	10	3 ਸਾਲ (9ਵੀਂ ਤੋਂ 11ਵੀਂ)

ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਭਾਗ I ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਿਚ ਰਾਜ ਯੋਗਤਾ ਵਜ਼ੀਫੇ :

25 ਵਜ਼ੀਫੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਭਾਗ I ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਜ਼ੀਫਿਆ ਦੀ ਦਰ 22 ਤੋਂ 30 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਵੱਧਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਆਮਦਨੀ 8,000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਹੈ।

ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ(8,000 ਰੁਪਏ) ।

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਵਜ਼ੀਫੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਦਿਹਾਤੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਭਾਸ਼ੀਯ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਲਾਨਾ ਦਰ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

ਚੋਣਵੇਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਦਰ		ਆਮ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ	
ਸੀਮਾ ਵਰਤੀਆ ਲਈ	ਅਸੀਮਾ ਵਰਤੀਆ ਲਈ	ਸੀਮਾ ਵਰਤੀਆ ਲਈ	ਅਸੀਮਾ ਵਰਤੀਆ ਲਈ
1,000 ਰੁਪਏ	500	250 ਰੁਪਏ	250

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੇਣ ਲਈ ਆਮਦਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਹ ਸਕੀਮ 1976-77 ਤੋਂ ਫਿਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲ 1977-78 ਲਈ 2,10,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(1) ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲ/ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਨਾਭਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਜ਼ੀਫੇ।

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾ-ਬਾਪ ਦੀ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਮਾਸਿਕ ਆਮਦਨ 750 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕ੍ਰਮ ਨੰ	ਆਮਦਨ	ਦਰ	
		ਰਾਜ ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲ	ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਨਾਭਾ
		ਰੁਪਏ	ਰੁਪਏ
1	600 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ	3,000	3,000
2	601 ਤੋਂ 800 ਰੁਪਏ ਤਕ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ	2,500	2,500
3	801 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 1,000 ਰੁਪਏ ਤਕ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ	1,500	1,500

ਉਪਰੋਕਤ ਕ੍ਰਮ ਨੰ: 1 ਅਤੇ 2 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ 300 ਰੁਪਏ ਕਪੜਿਆ ਦੇ ਭੱਤੇ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾ ਲਈ 150 ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਐਨ ਡੀ ਏ (ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਫੈਂਸ ਅਕਾਡਮੀ) ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 175 ਰੁਪਏ ਵਾਧੂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ।

ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵੱਜੀਓ ਦੀ ਦਰ ਸਾਲ 1977-78 ਤੋਂ ਸੌਧ ਕੇ 2,400 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 3,000 ਰੁਪਏ ਤਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(v) ਸਕੂਲ ਇਮਾਰਤਾਂ

64 ਲੱਖ ਰੁਪਏਆ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ, ਸਹਿਰੀ, ਮਿਡਲ, ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੰਡੀਆ-ਮੰਟੀਆ ਮੁਰੰਮਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਕੂਲ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਲਾਏ ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਮੁਰੰਮਤਾਂ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਪਛੜੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਾਸਤੇ 720 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਵਾਸਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

(vi) ਸਕੂਲ ਖੇਡਾਂ

ਪੰਜਾਬ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਪੋਰਟਸ ਵਿੰਗ ਦੀ ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ -

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੈ। ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰਾਜ ਦੀ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਉੱਚੇਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਸਾਨਦਾਰ ਸਕੀਮਾਂ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਵਾਰ ਫਿਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲਾ ਉਤਸਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਅਕਤੂਬਰ, 1978 ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੋਸ ਵਿੱਚੋਂ 2000 ਸਪੋਰਟਸ ਸੈਨਾ ਦੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਸੀ। ਦਸੰਬਰ 1977 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਤ੍ਰਿਵੈਂਡਰਮ ਵਿਖੇ (ਇੰਟਰਮੀਟ ਰਾਸਟਰੀ) ਸਕੂਲ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਪੁਜੀਸ਼ਨਾਂ (ਪੱਦਵੀਆਂ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਰਾਸਟਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਹਾਕੀ, ਚੈਮਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਦੇ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਜਿੱਤੀ।

ਉਕਤ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਲਈ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਾਸਤੇ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਚਾਇਲ (ਸਿਮਲਾ ਹਿਲਜ਼) ਐਡਮੀਜ਼ਨ ਜਰੂਰੀ-ਕੈਂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਤਿੰਨ ਹਫਤਿਆਂ ਲਈ 150 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਕੈਂਪ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਬਣ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਕਟ ਅਤੇ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਸੀ ਏ ਨਾਇਡੋ ਅਤੇ ਸਬਰਟੋ ਕੈਂਪ ਫੁੱਟਬਾਲ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਵੀ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜੋ ਨਾਗਪੁਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਰਮਵਾਰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ।

(vii) ਨੈਸ਼ਨਲ ਫਿਟਨੈਸ ਕੌਰਪਸ ਸਕੀਮ

ਐਨ ਐਫ ਸੀ ਸਕੀਮ ਇਕ ਕੋਚਰ ਦੁਆਰਾ ਅਪਨਾਈ ਸਕੀਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੰਸਟਰਕਟਰਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਭੱਤਿਆ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈਂਡ ਕੁਆਰਟਰਾਂ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹ ਪਾਲਣ ਅਮਲੇ ਦਾ ਖਰਚਾ ਵੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਸਟਰਕਟਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨੀ ਨਿਯੰਤਰ ਵੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਰਾਹੀਂ 1 ਫਰਵਰੀ, 1973 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਰਾਜ ਸੇਵਾ ਵਿਚ 1 ਜੁਲਾਈ, 1975 ਤੋਂ ਪੀ ਟੀ ਆਈ (ਐਨ ਐਫ ਸੀ) ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹੁਣ ਇਹ ਪੀ ਟੀ ਆਈ (ਐਨ ਐਫ ਸੀ) ਇੰਸਟਰਕਟਰ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰੀ/ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਭਾਗ--II**ਉਚੇਰੀ ਸਿਖਿਆ**

ਕਾਡ 1 ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਕਾਲਜ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ

ਜਾਣਕਾਰੀ --ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਤਿੰਨ ਟਾਇਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਗੌਰਮਿੰਟ, ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਖੇਤਰ ਸੰਗਠਨ। ਹਰੇਕ ਮਿਆਰ ਤੇ ਕੰਮ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ --

ਸਰਕਾਰ --ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਚਾਰਜ ਸਿਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਖਿਆ ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਪਾਲਿਸੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਖਿਆ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਸਕੱਤਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਾਲਜਾਂ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ ਕੇ ਗਰੇਵਾਲ ਪੀ ਈ ਐਸ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪਬਲਿਕ ਇੰਸਟਰਕਸ਼ਨ (ਕਾਲਜਾਂ) ਮਿਤੀ 31 ਅਗਸਤ, 1977 ਤੱਕ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ ਜੀ ਬਾਸਪਾਈ, ਪੀ ਈ ਐਸ I ਨੇ 28 ਸਤੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਡੀ ਪੀ ਆਈ (ਕਾਲਜਾਂ) ਵਜੋਂ ਚਾਰਜ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਡੀ ਪੀ, ਆਈ. ਦੀ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਆਫ ਪਬਲਿਕ ਇੰਸਟਰਕਸ਼ਨ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ) ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸਿਖਿਆ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਤਿੰਨ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਰਥਾਤ ਏ ਡੀ ਸੀ ਸੀ. ਏਡੀ (ਸੀ-I) ਅਤੇ ਏ ਡੀ (ਸੀ-II) ਰਾਹੀਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ --

I ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨੀ ਭਾਗ

ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ. ਡੀ ਧੱਵਨ ਨੇ ਸੰਯੁਕਤ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਉਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਓ. ਪੀ ਗਰਗ, ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਭਾਗ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਜਟਿਡ ਅਮਲੇ (ਕਾਲਜ ਵਿੰਗ) ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਾਲਜ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦੇ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਡੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਪੂਰੇ ਨਿਯੰਤਰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਸੰਯੁਕਤ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪਬਲਿਕ ਇੰਸਟਰਕਸ਼ਨ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ) ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਫਸਰ ਜੋ ਇਕ ਪੀ. ਸੀ ਐਸ ਅਫਸਰ ਹੈ, ਵਿਭਾਗ ਲਈ ਵਿਜ਼ੀਲੇਂਸ ਅਫਸਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਲੋਂ ਉਸਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਕੇ ਸੌਧ ਸਕਦਾ ਹੈ।

II ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਖੇਤਰ ---

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਬੰਦੀ)
2. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕੋਡਿਟ ਕੋਰਪਸ)
3. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕਾਲਜ II (ਸਾਇੰਸ, ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ) ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਤੋਂ ਤਬਦੀਲ ਹੋਏ ।
4. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕਾਲਜ II) ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਬੰਦੀ) ਗਜਟਿਡ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਲਜ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਹੋ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕਾਲਜ I, ਵਜੀਫਾ ਬੁਚ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਡੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕਾਲਜ II) ਕਾਲਜ/ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਗ੍ਰਾਂਟ ਅਤੇ ਔਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾਵਾਂ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬੰਦੀ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਯੂ. ਜੀ. ਸੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਡੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

4 ਸਲਾਹਕਾਰ ਸਿਖਿਆ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੇ ਆਤਮਾ ਰਾਮ, ਪੀ ਈ ਐਸ, ਸਿਖਿਆ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੁਧਾਰਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਧਾਰ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਜੋ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਲਿਆਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

5 ਲੇਖਾ ਅਤੇ ਬੱਜਟ ਭਾਗ : ਸ੍ਰੀ ਬੀ ਐਲ ਗੁਪਤਾ, ਲੇਖਾ ਅਫਸਰ ਨੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮਿਤੀ 3 ਅਪਰੈਲ, 1978 ਤਕ ਲੇਖੇ ਅਤੇ ਬਜਟ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਐਮ ਐਨ ਪ੍ਰਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਨ ।

ਕਾਡ 2 ਉਚੇਰੀ ਸਿਖਿਆ

ਰਾਜ ਵਿਚ 30 ਸਤੰਬਰ, 1977 ਤੱਕ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ

ਕ੍ਰਮ ਨੰ	ਵਰਗ	ਸਰਕਾਰੀ			ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਬੰਧਤ			ਕੁੱਲ ਜੋੜ		
		ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਕੁਲ	ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਕੁਲ	ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਕੁਲ
1	ਆਰਟਸ ਐਂਡ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ (ਹੋਮ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜਾਂ ਬਿਨਾਂ)	27	4	31	80	45	125	107	49	156
2.	ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ	3		3	9	6	15	12	6	18
3	ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਂਡ ਕਾਲਜ	1		1	2		2	3		3
4.	ਕਾਮਰਸ ਕਾਲਜ	1		1				1		1

ਕ੍ਰਮ ਨੰ.	ਵਰਗ	ਸਰਕਾਰੀ			ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਬੰਧਤ			ਕੁੱਲ ਜੋੜ		
		ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਕੁੱਲ	ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਕੁੱਲ	ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਕੁੱਲ

ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ 30 ਸਤੰਬਰ, 1977 (1977-78) ਤੱਕ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ

1	ਆਰਟਸ ਐਂਡ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ	19,910	9,098	29,008	54,151	30,689	84,840	74,061	39,787	113,848
2.	ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ	295	413	708	1,117	2,482	3,692	1,442	2,893	4,337
3.	ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਐਂਡ ਕਾਲਜ	197	138	335	100	51	151	297	149	486
4.	ਕਾਮਰਸ ਕਾਲਜ	338	22	360				338	22	360

30 ਸਤੰਬਰ, 1977 ਤਕ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ

1	ਆਰਟਸ ਐਂਡ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ	965	367	1,332	2,046	994	3,040	3,011	1,361	4,372
2	ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ	51	19	70	109	88	197	160	107	267
3	ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਐਂਡ ਕਾਲਜ	25	4	29	9	2	11	34	6	40
4.	ਕਾਮਰਸ ਕਾਲਜ	19	5	24				19	5	24

ਉਚੇਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਧਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਕੇ 30 ਤੋਂ 31 ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੰਸਥਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ, ਰੜ੍ਹ ਰੋਡੇ, (ਫਿਲਾ ਵਰੀਵਰੋਟ) ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲੈਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਕਾਂਡ 3

ਸਿਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਯੋਜਨਾਬੰਧੀ

ਸਮੁੱਚਾ ਸਿਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਵਿਕਾਸ ਸਾਡੀਆਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ, (ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਚੌਥੇ ਸਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਾਲ 1976-77 ਦੇ ਦੌਰਾਨ 86.95 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਅਸਲ ਖਰਚੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ 104 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਖਰਚ ਲਈ ਅੰਤਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਨਵੇਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਕਾਲਜ, ਸੱਤ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਏ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਦੌਰਾਨ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਚਾਰ ਸਪੋਰਟਸ ਵਿੰਗ ਲੱਗ ਭਗ 37 ਲੱਖ

ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ 210 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਹਿੱਸਾ ਸਕੀਮ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸਕੀਮ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਤੋਂ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ 50% ਤੋਂ 100% ਤਕ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਦੇ 1426 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰਾਜ ਵਲੋਂ 488 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪ੍ਰਾਇਆ ਗਿਆ।

ਸਾਲ 1976-77 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ 7.31 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਗ੍ਰਾਂਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਤਾ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਪਲਾਨ ਬਜਟ ਵਿਚ 260 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਅਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ 1976-77 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿੱਤਾ ਸਪਲਾਈ ਕੋਰਸਾਂ ਅਤੇ ਚੇਅਰਜ਼ ਲਈ 1317 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਕੋਈ ਰਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ 617 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ 1628 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਕਾਲਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਯੋਗਤਾ, ਵਜ਼ੀਫਿਆਂ (ਮੈਰਿਟ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ) ਲਈ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸਾਲ 1974-75 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦੋ ਜਿਲ੍ਹਾ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਵੀ ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ 150 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਰਚ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਕੀਮਾਂ, ਕਾਲਜ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਨਾਨ-ਪਲਾਨ ਬਜਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਨ।

ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਂਟ ਸਹਾਇਤਾ

ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਨਾਨ-ਅਧਿਆਪਕ ਅਮਲੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੀਮਾਂ ਅਧੀਨ ਗ੍ਰਾਂਟ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਕੁੱਲ 142 ਕਾਲਜ ਹਨ, ਜੋ ਗਰਾਂਟ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਯੋਗ ਹਨ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮਨ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਸਕੀਮ ਤੋਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਸਕੀਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ

ਲੜੀ ਨੰ.	ਸਕੀਮ ਦਾ ਨਾਂ	(ਰਕਮ ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ)	ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
1.	ਤਨਖਾਹ ਸਕੇਲਾ ਦੀ ਸੋਧ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਹਾਇਤਾ ਗ੍ਰਾਂਟ (1 ਨਵੰਬਰ, 1966) ਸਕੀਮ	30.40	55
2.	ਸੰਭਾਲ/ਵਿਸੇਸ ਸਹਾਇਤਾ	8.00	125
3.	ਨਾਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਤਦ ਅਰਥ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗ੍ਰਾਂਟ ਸਹਾਇਤਾ	2.75	51

	(ਰਕਮ ਲੱਖਾਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ) ਵਾਲੇ ਕਾਲਜ਼ਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	
4. ਵਧੀਕ ਮਹਿੰਗਾਈ ਭੱਤੇ ਕਾਰਨ ਗ੍ਰਾਟ ਸਹਾਇਤਾ	30 00	133
5. ਯੂ ਜੀ. ਸੀ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਤਨਖਾਹ ਸਕੇਲਾ ਦੀ ਸੋਧ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗ੍ਰਾਟ ਸਹਾਇਤਾ (1 ਜਨਵਰੀ, 1973 ਤੋਂ)		
(ੳ) ਯੂ ਜੀ ਸੀ ਗਰੇਡਾ ਦੇ ਬਕਾਏ (1 ਅਪਰੈਲ, 1975 ਤੋਂ 28 ਫਰਵਰੀ, 1977)	63 10	} 125
(ਅ) ਸਾਲ 1977-78 ਲਈ ਗਾਟ ਸਹਾਇਤਾ	55 10	
6. ਵਿਕਾਸ ਸਹਾਇਤਾ	7.10	..
ਜੋੜ	226.45	

ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਵਿਚਲੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆ ਨੂੰ ਨਿਮਨ ਗ੍ਰਾਟਾ ਦਿੱਤੀਆ ਗਈਆ ਹਨ .

- | | |
|---|-----------------|
| (1) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ | 78 57 ਲੱਖ ਰੁਪਏ |
| (2) ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ | 135 21 ਲੱਖ ਰੁਪਏ |
| (3) ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ | 88 68 ਲੱਖ ਰੁਪਏ |

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੂੰ 4.09 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗ੍ਰਾਟ ਕਿੱਤਾ ਸਿਖਲਾਈ ਕੌਰਸ ਜਾਰੀ ਰਖਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਦੇਵ ਸੰਕਰ ਦੇਵ ਚੇਅਰ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਚੇਅਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਕਰਮਵਾਰ 1.36 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਅਤੇ 3,000 ਰੁਪਏ ਵਿਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਚੇਅਰ ਅਤੇ ਬਨਾਰਸ ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚੇਅਰ ਵਾਰਾਨਸੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਗ੍ਰਾਟ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਈ ਸੀ। ਜੋ 1977-78 ਲਈ ਫਿਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੁੜ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ 2,500 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਗ੍ਰਾਟ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ 4800 ਰੁਪਏ ਦੀ ਗ੍ਰਾਟ ਸਹਾਇਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਟ ਸਹਾਇਤਾ

ਦਵਾਰਕਾ ਦਾਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਲਾਜਪਤਰਾਏ ਭਵਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਗਾਧੀ ਸਮਾਰਕ ਨਿੱਪੀ, ਸੈਕਟਰ 16 ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕਰਮਵਾਰ 8,000 ਰੁਪਏ ਅਤੇ 5,000 ਰੁਪਏ ਦੀਆ ਗ੍ਰਾਟਾ ਦਿੱਤੀਆ ਗਈਆ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਿਲ੍ਹਾ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਬੁੱਟਰ (ਫਰੀਦਕੋਟ) ਨੂੰ 2,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਈ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਗ ਹੀ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ 48,681 ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ 64,454 ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਾਧੂ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਕਾਂਡ 4 ਵਜ਼ੀਫੇ

(ੳ) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕੀਮ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਜ਼ੀਫਿਆਂ ਅਤੇ ਫੀਸ ਮਾਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।—

ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਖਰਚੇ (ਨਿਰਬਾਹ ਖਰਚ) ਫੀਸਾਂ ਤੋਂ ਸਿਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਦੌਰਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਖਰਚ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਕੌਰਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪੱਧਰ ਜਾਂ ਪੋਸਟ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਜ਼ੀਫੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਦਰਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਰਾਜ ਦੇ ਉਹ ਪੱਕੇ ਵਸਨੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਇਹ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਖਰਚ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਨਾ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ

ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ	ਖਰਚ	ਲਾਭ
1,00,00,000 ਰੁਪਏ	1,00,00,000 ਰੁਪਏ	13,023

(ਅ) ਸਟੇਟ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਵਜ਼ੀਫਿਆਂ ਦੀ ਸਕੀਮ

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਲ 1974-75 ਤੋਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਨੌਕਰੀ ਉੱਤੇ ਲਗੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੇਣੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਲ 1974-75 ਤੋਂ ਹੀ ਉਕਤ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਉਕਤ (ੳ) ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਪੈਟਰਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਪੂਰਣਕਾਲੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ, ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਤ ਨਿਗਮ/ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਸਮੇਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਧਵਾਸੀ, ਹੋਣ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸੰਘ ਖੇਤਰੀ ਇਲਾਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਕਾਲਜਾਂ (ਈਵਨਿੰਗ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਣ) ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਖਰਚੇ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਨਾ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ।

ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ	ਖਰਚ	ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
6,00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ	1,33,792 ਰੁਪਏ	179

(ੳ) ਰਾਜ ਹਰੀਜਨ (ਸਿਖਿਆ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮ)

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੜ੍ਹਪ ਆਰਟ ਟੇਕਨਿੰਗ ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਟਾਈਪੈਂਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਫੀਸ ਦੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ (ਸੜ੍ਹਪ) ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਟੇਕਨਿੰਗ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ

ਕੋਈ ਸਿਖਿਆ ਫੀਸ (ਟਿਊਸਨ ਫੀਸ) ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਪਰਾਈਵੇਟ ਤੌਰ ਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ 2% ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਾਫ ਕੀਤੀ ਫੀਸ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਲ ਦਾਖਲੇ ਦਾ (ਦਰਜੇਵਾਰੀ) 2% ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਫ ਕੀਤੀ ਸਿਖਿਆ ਫੀਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ, ਸਾਲ 1977-78 ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੋਹਾਂ ਲਈ 49,34,500 ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਸੀ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੀ ਗਰਾਟ ਦਾ ਕੁੱਲ ਖਰਚ 65,60,892 ਰੁਪਏ ਸੀ ਅਤੇ ਲਾਭ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 70,273 ਸੀ।

(ਸ) ਵਿਮੁੱਕਤ-ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਵਿਮੁੱਕਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਕਲਾਸ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਐਮ ਏ / ਐਮ ਐਸ ਸੀ ਕਲਾਸਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਤੇ ਕਾਲਜ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਦਾ ਖਰਚ 4231 ਰੁਪਏ ਸੀ ਅਤੇ ਲਾਭ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 22 ਸੀ।

(ਹ) ਰਾਜ ਯੋਗਤਾ ਕਰਮ ਵਜ਼ੀਫਾ ਮੈਰਿਟ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ :

ਰਾਜ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪੋਸਟ ਗਰੈਜੂਏਟ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲਜ II ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਜ਼ੀਫਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ --

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ, ਵਜ਼ੀਫੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ 8,000 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ 1602 ਨਵੇਂ ਵਜ਼ੀਫੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ 46,00,000 ਰੁਪਏ ਸੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(ਕ) ਨੈਸ਼ਨਲ ਯੋਗਤਾ ਕਰਮ ਵਜ਼ੀਫਾ ਸਕੀਮ

ਇਹ ਸਕੀਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 1961-62 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ 1973-74 ਤੱਕ ਅਲਥਾਤ ਚੌਥੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਖਰਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮੰਦਿਆਂ ਤੇ ਪਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਕੀਮ ਦੂਬਦੂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, 1973-74 ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਕਾਸ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਮੈਰਿਟ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਆਮਦਨ 6,000 ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ, ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ 1282 ਵਜ਼ੀਫੇ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 474 ਨਵੇਂ ਕੇਸਵੀ ਦਰਜ ਹਨ। ਸਾਲ 1977-78 ਲਈ ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ 958 ਲੱਖ (ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ 4.50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ 1.35 ਲੱਖ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ 5.08 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸੀ) ਅਤੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕੁੱਲ ਖਰਚ 861,155 ਰੁਪਏ (ਪਲਾਨ 320,135) ਅਤੇ ਨਾਨ ਪਲਾਨ 5,41,020 ਰੁਪਏ) ਦਾ ਸੀ।

(ਖ) ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਜੀਫੇ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਵਜੀਫੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ 60% ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਦੀ ਆਮਦਨ 6,000 ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਲ 28 ਵਜੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 18 ਨਵੇਂ ਕੇਸ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਤੇ ਸਾਲ 1977-78 ਲਈ 20,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ ਸੀ ਤੇ ਖਰਚ 19,350 ਰੁਪਏ (ਨਾਨ ਪਲਾਨ 16,650 ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਪਲਾਨ 27,000 ਰੁਪਏ ਹੋਇਆ)

(ਗ) ਫੌਜੀ ਅਮਲੇ ਦੇ ਮਰ ਚੁੱਕੇ, ਗੁੰਮ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲੜਾਈਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਹੋਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗਤੀ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਨਾਕਾਰਾ ਹੋਏ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣੀ।

ਕੇਵਲ ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। 6,000 ਰੁਪਏ ਤਕ ਦਾ ਬੱਚਨ ਉਪਬੰਧ ਸੀ। ਇਸ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

(ਘ) ਨੈਸ਼ਨਲ ਲੌਨ ਕਰਜਾ ਵਜੀਫਾ ਸਕੀਮ

ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰਜਾ ਵਜੀਫਾ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਕਰਜਿਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ ---

1	ਕਰਜੇ ਵਜੀਫੇ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਖਰਚ	3,99,800 ਰੁਪਏ
2	ਕਰਜਾ ਵਜੀਫਾ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਵਸੂਲੀ	3,30,581.20 ਰੁਪਏ
3	ਕਰਜਾ ਵਜੀਫਾ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਰਿਆਇਤ	6,90,69,92 ਰੁਪਏ
	ਲਾਭ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	604

ਕਾਝ 5 ਵੁਟਕਲ

(1) ਬੱਚਨ

ਕਾਲਜ ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ

1. ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਿਆ

(ਅੰਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ)

	ਲੇਖੇ		
	1976-77	1977-78	ਸੱਧੇ ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ 1977-78
2 ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਚੇਰੀ ਸਿਖਿਆ :	4.31	3.57	4.58
(ਅ) ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ---			
(ਚਾਰਜਡ)	48 44	90 00	9000
ਵੱਟਿਡ	1,85,63	1,95,61	2,10,44.

(ਅੰਕੜੇ ਹਜਾਰਾਂ ਵਿੱਚ)

	ਲੇਖੇ	ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ	ਸੱਚੇ ਬਜਟ ਅਨੁਮਾਨ
	1967-77	1977-78	1977-78
(ੲ) ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ :			
ਚਾਰਜਡ	20	9	9
(ਵੱਟਿਡ)	2,37,67	2,26,69	2,54,99
(ਸ) ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ	1,00,40	90 18	2,45,43
(ਹ) ਵਜੀਫੇ	1,08,28	20 58	20,47
ਸਰੀਚਕ ਸਿਖਿਆ			
ਚਾਰਜਡ	622	5,54	762
ਐਨ ਸੀ ਸੀ	7713	36,04	72,37
(ਕ) ਹੋਰ ਖਰਚ ਕਾਲਜਾਂ ਵੱਲੋਂ :	4,55	60	60
ਕੁਲ ਵੱਟਿਡ	7,24,17	6,28,81	8,16,50
ਚਾਰਜਡ	48,64	90,10	90,10
278—ਕੁਲ ਸਭਿਆਚਾਰ	5,47	4,13	5,27

(ii) ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੈਡਿਟ ਕਾਰਪਸ (ਐਨ ਸੀ ਸੀ) ਸਕੀਮ

ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੈਡਿਟ ਕਾਰਪਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਮੰਤਵ ਦੇਸ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਰੁਚੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ ਦੀ ਸੁਰਖਿਆ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਚਰਣ ਕਮਾਡਰਸਿਪ ਆਚਰਨ ਸੇਵਾ ਤੇ ਲੀਡਰਸਿਪ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਹੈ।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੈਡਿਟ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਤਿੰਨ ਇਕਾਈ ਵਿੰਗ ਸਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਆਰਮੀ, ਹਵਾਈ ਅਤੇ ਜਲ ਸੈਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਯੂਨਿਟ ਹਨ —

ਐਨ ਸੀ ਸੀ ਗਰੁੱਪ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ (ਹੈਡ ਕੁਆਰਟਰਜ਼)	4
ਐਨ ਸੀ ਸੀ. ਬਟਾਲੀਅਨ (ਲੜਕੇ)	14
ਐਨ ਸੀ ਸੀ. ਬਟਾਲੀਅਨ (ਲੜਕੀਆਂ)	5
ਐਨ ਸੀ ਸੀ ਹਵਾਈ ਸੁਕੇਡਰਨ	4

ਐਨ ਸੀ ਸੀ ਸਮੁੰਦਰੀ (ਫੌਜ) ਯੂਨਿਟ	2
ਐਨ ਸੀ. ਸੀ. ਬਟਾਲੀਅਨ ਕੰਪਨੀ	1
ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲ ਕੰਪਨੀ ਐਨ ਸੀ ਸੀ	1
ਅਜਾਦ ਜਾ ਸੁਤੰਤਰ ਕੰਪਨੀ	3
<hr/>	
ਕੁਲ	34
<hr/>	

ਕਾਂਡ 6

ਵਿਸਥਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਭਾਗ

(ੳ) ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਜਲੰਧਰ

ਅਧਿਆਪਕਾ ਲਈ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ

ਇਹ ਕੋਰਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਮਿਤੀ 3 ਅਕਤੂਬਰ, 1977 ਤੋਂ 6 ਅਕਤੂਬਰ, 1977 ਤਕ ਡਾ ਡੀ ਆਰ ਵਿਜ ਪੀ ਈ ਐਸ I, ਦੀ ਸੁਪਰਸਤੀ ਹੇਠ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਕੋਰਸ ਵਿਚ 25 ਵਿਅਕਤੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹਏ ਸਨ।

ਸਕੂਲਾ ਵਿਚ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ

ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

1 ਸਕੂਲ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੰਜ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਰੁਚੀਆ ਅਤੇ ਮਿਆਰ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਤੋਂ ਨਵੀਆਂ ਛੱਪੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ।

2 ਟਾਈਮ ਟੇਬਲ ਵਿਚ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਕੂਲਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

3 ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲਾਇਬਰੇਰੀਅਨ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ 50 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਆਨਰੇਰੀਅਮ (ਮਾਨ ਅਰਥ) ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟੋ ਦਸ ਪੀਰੀਅਡ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਅਧਿਆਪਨ ਭਾਰ ਘਟਾ ਕੇ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਕਾਰਜ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ/ਸਕਦੀ ਹੈ।

4 ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਟੈਸਟਾਂ ਦੇ ਲਈ ਕੰਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਕਾਸ ਮੁਹਿੰਮ

ਇਸੇ ਸਾਲ ਵਿਸਤਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਕਾਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਜਿੰਮੇ ਲਾਈਆ ਗਈਆਂ ਸਨ :

1 ਮਿਤੀ 22 ਨਵੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਨੌ-ਵੀਂ, ਦਸਵੀਂ ਅਤੇ ਗਿਆਰਵੀਂ ਕਲਾਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਵਿਤਾ ਗਾਇਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਗਰਲਜ਼ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੇ ਚਲੰਤ ਟ੍ਰਾਫੀ ਜਿੱਤੀ।

2 ਨਵਗੀਤ ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ ਐਸ ਡੀ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਭਾਸਣਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ

ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਰਲਾ ਬਾਈ, ਡਿਪਟੀ ਸਰਕਲ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਮਿਤੀ 21 ਨਵੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਵਿਖੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਲਈ ਸਾਧਾਰਨ ਗਿਆਨ ਮੁਕਾਬਲਾ

ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਮੁਕਾਬਲਾ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 30 ਸਥਾਨਕ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤੀਹ ਤੀਹ ਕਾਪੀਆਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗ ਭਗ 900 ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਹਰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਕੂਲ ਵਲੋਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਮਿਤੀ 28 ਨਵੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਕਰੜੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਧੀਨ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸਿਵ ਦੇਵੀ ਗਰਲਜ਼ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਟਰਾਫੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਮਿਡਲ ਪੱਧਰ ਲਈ ਸਾਧਾਰਨ ਗਿਆਨ ਮੁਕਾਬਲਾ

ਅੰਤਿਮ ਮੁਕਾਬਲਾ ਮਿਤੀ 28 ਨਵੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੋ ਮਾਡਲ ਕੋ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਟ੍ਰਾਫੀ ਜਿੱਤੀ।

ਮੌਕੇ ਤੇ ਭੀ ਚਿਕਿਤਸਕਾਰੀ ਮੁਕਾਬਲਾ (ਉਮਰ ਗਰੁਪ 9-14 ਸਾਲ)

ਇਹ ਟੈਸਟ 30 ਸਥਾਨਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਹਰ ਇਕ ਸਕੂਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ। ਇਸ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰੋ ਐਸ ਐਸ ਚਾਵਲਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਧੀਨ ਅੰਤਿਮ ਮੁਕਾਬਲਾ ਮਿਤੀ 28 ਨਵੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਗੌਰਮਿੰਟ ਮਾਡਲ ਕੋ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਜਲੰਧਰ ਨੇ ਟਰਾਫੀ ਜਿੱਤੀ

ਰਚਨਾਤਮਕ ਰਚਨਾ ਮੁਕਾਬਲਾ -

ਇਹ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵੀ ਪਹਿਲਾ 30 ਸਥਾਨਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਨੌ-ਵੀਂ ਅਤੇ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਤਿਮ ਮੁਕਾਬਲਾ ਮਿਤੀ 28 ਨਵੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਸੀ।

ਗੋਰਮਿੰਟ ਮਾਡਲ ਕੋ ਐਂਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਜਲੰਧਰ ਨੇ ਟਰਾਫੀ ਜਿੱਤੀ।

ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆ ਵਿੱਚ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦੇਣ ਲਈ ਮਿਤੀ 30 ਨਵੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ, ਚੇਅਰਮੈਨ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕੀਤੀ।

ਮੁੱਖੀਆ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ

ਸਾਡੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀਆ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਮਿਤੀ 16 ਅਤੇ 17 ਦਸੰਬਰ, 1977 ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਲਗਭਗ 120 ਮੁੱਖੀਆ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

ਵਿਸ਼ਤਾਰ ਭਾਸਨ

28 ਨਵੰਬਰ, 1978 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਦੇ ਡਾ. ਐੱਨ ਕੇ ਦੱਤ ਰੀਡਰ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਰਜਨਾ ਤੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਤਾਰ ਭਾਸਨ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਲਗਭਗ 40 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ/ਮੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਵਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

10 ਮਾਰਚ, 1978 ਨੂੰ ਪ੍ਰੋ ਵੀ ਐਸ ਮਾਥਰ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਦੁਖਾਤ ਉੱਤੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਤਾਰ ਭਾਸਨ ਦਿੱਤਾ। ਲਗਭਗ 25 ਵਿਅਕਤੀਆ ਨੇ ਇਹ ਭਾਸਨ ਸੁਣਿਆ।

11 ਮਾਰਚ, 1978 ਨੂੰ ਡਾ ਆਰ ਐਲ ਅਹੁਜਾ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਤਾਰ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ।

ਕਥਾ ਤੇ ਰਸਾਲਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ

ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਫਰਵਰੀ, 1978 ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਗ੍ਰਹਿ ਰਸਾਲੇ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕੁਝ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਭੇਜਣ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 60 ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ 300 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਇਸ ਕਥਾ ਤੇ ਰਸਾਲੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਆਏ।

ਵੇਖਣ ਸੁਣਨ ਸਹਾਇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਲਗਭਗ 200 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ 300 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਫਿਲਮਾਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਰਾਜੇਸ਼ਵਰੀ ਕਲਾ ਸੰਗਮ ਦੇ ਕੱਲਾ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਲਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਲਾਈਡਾਂ ਵਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ।

ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ

ਮਾਨ ਅਰਥ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਅਤੇ ਕੌ ਆਰਡੀਨੇਟਰ ਨੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲਗਭਗ 50 ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਤਮਕ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਕਈ ਚੌਰ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਦਿਤੀ।

ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਤਕਰੀਬਨ 159 ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

(ਅ) ਗੋਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ

ਵਿਸਥਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ਾਵਾਰਾਨਾ ਪ੍ਰਗਤੀ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ।

1. ਹਿੰਦੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਸੈਮੀਨਾਰ
2. ਡਰਾਇੰਗ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਸੈਮੀਨਾਰ
3. ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਹੈਡਮਾਸਟਰਾਂ ਦਾ ਸੈਮੀਨਾਰ
4. ਸਥਾਨਕ ਹੈਡ ਮਾਸਟਰਾਂ/ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ
5. ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਲਈ ਸੈਮੀਨਾਰ
6. ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੇ ਸੈਮੀਨਾਰ
7. ਸਾਇੰਸ ਮਾਸਟਰਾਂ ਲਈ ਪੁਲਾੜ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ
8. ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ

ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਘੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਵਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ।

ਇਹ ਵੱਡੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜੀ ਸਫਲ ਤੀਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ "ਵਾਰਸਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ" ਸੀ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਪਟਿਆਲਾ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ 900 ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਮਲ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ, ਆਈ ਏ ਐਸ (ਰਿਟਾਇਰਡ) ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ (ਨੈਸ਼ਨਲ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਫ ਸਿੱਖਿਅਕਸ਼ਮ) ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਡਾ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕੀਤੀ। ਸਮ ਦੀ ਸਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸ. ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡੀ ਪੀ. ਆਈ (ਸਕੂਲਜ) ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਕੀਤੀ।

ਦੂਜੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਸਰਗਰਮੀ ਸਾਲਾਨਾ ਅਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਲਿਖਤੀ ਟੈਸਟ ਦੀ ਆਯੋਜਨਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪਟਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪੈਂਡੂ ਸਕੂਲ ਭੀ ਸਾਮਲ ਕੀਤੇ।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੈਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਵਜੋਂ ਨੈਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਇਕ ਏਰੈਕਟ ਕੌਰਿਓਰਾ ਜਿਸ ਦੀ ਤੁਮਿਤਾ ਡਾ ਜੇ. ਐਸ ਜਾਵੰਦਾ ਨੇ ਲਿਖੀ। ਅਸੀਂ ਨੈਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਾਫੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਕੀਤੇ।

(ੳ) ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ) ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ

ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ) ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਸਤਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਭਾਗ 1957 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਪਿਛਲੇ 22 ਸਾਲ ਤੋਂ ਲਗੇ ਅਧਿਆਪਕਾ ਲਈ ਸੇਵਾ ਵਿਚਲੇ ਤਿਰਫੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਮਨ ਰਕਮਾਂ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ:—

1. ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਟੀ. ਏ. ਅਤੇ ਡੀ ਏ	5,000 ਰੁਪਏ
2. ਦਫਤਰ ਦੇ ਖਰਚੇ	5,000 ਰੁਪਏ

ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਰਿਪੋਰਟ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:—

1. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਕ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾ ਅਗਵਾਈ ਕੋਰਸ

(ੳ) ਗੈਰਮਿੰਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਮੁਕਤਸਰ

17 ਅਕਤੂਬਰ, 1977 ਤੋਂ 19 ਅਕਤੂਬਰ, 1977 ਤਕ ਗੈਰਮਿੰਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਮੁਕਤਸਰ (ਫਰੀਦਕੋਟ) ਵਿਖੇ ਇਕ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾ ਅਗਵਾਈ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕੋਰਸ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇਣ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਕਿੱਤਾ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਸਕਣ।

ਇਸ ਕੋਰਸ ਵਿਚ 40 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

(ਅ) ਮਹਾਤਮਾ ਹੰਸ ਚਾਜ਼ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਬਠਿੰਡਾ।

ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾ ਅਗਵਾਈ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਹੋਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ 21 ਨਵੰਬਰ, 1977 ਤੋਂ 23 ਨਵੰਬਰ, 1977 ਤਕ ਐਮ ਐਚ ਆਰ. ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਟੇਟ ਗਾਈਡੈਂਸ ਬਿਊਰੋ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਦਫਤਰ ਬਠਿੰਡਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਇਕ ਸਾਝਾ ਯਤਨ ਸੀ ਇਸ ਕੋਰਸ ਵਿਚ 230 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

2. ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਗੋਸਟੀ

15 ਦਸੰਬਰ, 1977 ਤੋਂ 16 ਦਸੰਬਰ, 1977 ਤਕ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਗੋਸਟੀ ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ) ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗੋਸਟੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਕਮਰੇ ਤਕ ਲਿਜਾਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਡਾ ਐਸ ਕੇ ਰੈਨਾ ਜੋ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਰਿਸਰਚ ਅਤੇ ਟਰੇਨਿੰਗ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸਿਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਹਨ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ੁਧੀ ਜੀਵੀ ਵਰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

25 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ।

3. ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਾਰਨ ਇਹ ਛੁਡਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ। ਕੁਝ

ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਨਿਜੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੁਝ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਉਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਉੱਤੇ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨੀਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪ 19 ਜਨਵਰੀ, 1978 ਤੋਂ 20 ਜਨਵਰੀ, 1978 ਤਕ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ (ਪੱਛਮੀ) ਵਿਖੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿੱਚ 30 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

4 ਗਣਿਤ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਗੋਸਟੀ

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਿਲ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਰੀਸਰਚ ਐਂਡ ਟਰੇਨਿੰਗ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਗਣਿਤ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਗਣਿਤ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਕਈ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਗਣਿਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਕਿਉਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਗਣਿਤ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਦੋ ਦਿਨ ਦਾ ਸੈਮੀਨਾਰ 7 ਫਰਵਰੀ, 1978 ਤੋਂ 8 ਫਰਵਰੀ, 1978 ਤਕ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਬੋਹਰ ਵਿਖੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 45 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

5. ਮਾਈਕਰੋ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਸਿਖਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਇਕ ਯਤਨ ਮਾਈਕਰੋ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੈ। ਮਾਈਕਰੋ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਕਈ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਅਜਮਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਈਕਰੋ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਮਾਈਕਰੋ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ 23 ਫਰਵਰੀ, 1978 ਤੋਂ 25 ਫਰਵਰੀ, 1978 ਤਕ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਅਬੋਹਰ ਵਿਖੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ।

25 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ।

6. ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਗੋਸਟੀਆਂ

ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਦੋ ਗੋਸਟੀਆਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਵੇਰਵੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ :

(ੳ) ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਖੇ 16 ਫਰਵਰੀ, 1978 ਤੋਂ 17 ਫਰਵਰੀ, 1978 ਨੂੰ ਭੂਗੋਲ ਸਿਖਿਆ ਤੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਗੋਸਟੀ ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ) ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗੋਸਟੀ ਵਾ ਉਦਘਾਟਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਨਾਥ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਕਾਲਜ (ਇਸਤਰੀਆਂ) ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਨੇ ਕੀਤਾ।

25 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੋਸਟੀ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ।

ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਖੇ 16 ਮਾਰਚ, 1978 ਤੋਂ 18 ਮਾਰਚ, 1978 ਤਕ ਦਾ ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਤੇ ਇਕ ਤਿੰਨ ਦਿਨੀਂ ਗੋਸਟੀ ਸਰਕਾਰੀ ਬਰਿਜਿੰਦਰਾ ਕਾਲਜ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਖੇ ਕੀਤੀ ਗਈ।

40 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੋਸਟੀ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ।

7. ਪ੍ਰਸਤਕਾਲਾ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਇਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਲਗ ਭਗ 2 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਕਿੱਤਾ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲਾਭਦੇਹ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ

ਸਾਥੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਰੀਸਰਚ ਐਂਡ ਟਰੇਨਿੰਗ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸਹਿਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਸਾਲਾ ਵੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

8. ਵਿਸਤਾਰ ਭਾਸ਼ਨ

ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਸ਼ਿਆ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਵਸਰ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵਾਗ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ 10 ਤੋਂ 12 ਵਿਸਤਾਰ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰਾਂ ਨੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇੰਨਸਟੀਟਿਊਟ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਵਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 10 ਵਿਸਤਾਰ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤੇ ।

9. ਸਕੂਲ ਦੌਰੇ

ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸਰਗਰਮੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਹੇਠਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦੌਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਭਵਿਖ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਣ ।